

BEELDKWALITEITSPLAN BUITENGEBIED

LITTENSERADIEL

RUIMTELIJKE KWALITEIT VOOR DORPEN EN DIJKEN,
LANGS TERPEN EN VAARTEN

INHOUD

KERN- KWALITEITEN LITTENSERADIEL 4

INLEIDING

AANLEIDING 6

DOEL 7

AMBITIE 7

RUIMTELIJKE KWALITEIT EN
DUURZAAMHEID 8

TWEEDIMENSIONAAL EN
DRIEDIMENSIONAAL 9

LEESWIJZER 9

RUIMTELIJKE KWALITEIT VOOR DORPEN EN DIJKEN, LANGS TERPEN EN VAARTEN

BEELDKWALITEITSPLAN BUITENGEBIED LITTENSERADIEL

572 00 407

Mei 2013

WAT IS ER?

WATER EN RELIËF 10

CULTUURHISTORISCH
ERFGOED 12

BESCHERMDE
DORPSGEZICHTEN EN
DORPSSILHOUETTEN 14

LANDSCHAPPEN 16

WAT SPEELT ER?

SCHAALVERGROTING
LANDBOUW

VERBREIDING VAN DE
LANDBOUW

FUNCTIEVERANDERING

DORPSRANDEN EN
BEDRIJVENTERREINEN

18

WAT IS VAN BELANG?

KLEUR- EN
MATERIAALGEBRUIK 21

LICHT- EN
RECLAMEGEBRUIK 21

1

NOORDELIJKE
KWELDERWALLEN EN
KWELDERVLAKTE

UITGANGSPUNTEN VOOR
HET LANDSCHAP 23

RICHTLIJNEN VOOR NIEUWE
ONTWIKKELINGEN 25

2

KLEITERPENLANDSCHAP

UITGANGSPUNTEN VOOR
HET LANDSCHAP 29

RICHTLIJNEN VOOR NIEUWE
ONTWIKKELINGEN 31

3

KWELDERWAL LANGS
VOORMALIGE MIDDELZEE

UITGANGSPUNTEN VOOR
HET LANDSCHAP 35

RICHTLIJNEN VOOR NIEUWE
ONTWIKKELINGEN 37

4

OUDE ZEEPOLDERS

UITGANGSPUNTEN VOOR
HET LANDSCHAP 41

RICHTLIJNEN VOOR NIEUWE
ONTWIKKELINGEN 43

LITERATUURLIJST 47

KERN KWALITEITEN

1. DIJKEN

De wegen slingeren over de vaak hoog gelegen dijken, met steeds wisselende (vergelzichten op en over het landschap. De Slachtedyk en de Hegedyk zijn waardevol door hun beloop, de hoogte, het profiel, het gebruikte bouw materiaal, de natuurlijke onderdelen en de bekleding.

De Slachtedyk

De Slachtedyk

2. VAARTEN EN OPVAARTEN

De Bolswardertrekvaart, de Franekervaart, de Bozumervaart, de Mantgumervaart en de Zwette maken samen met de opvaarten deel uit van het fijn vertakte vaarwegenstelsel in de provincie. Easterlittens ligt als dorp aan het 'knooppunt' van het vaarwegen stelsel van deze gemeente. De vaarten vormen de belevingsaders van het landschap.

Bolswardertrekvaart bij Easterlittens

3. FIJNMAZIG SLOTENPATROON

De verkaveling wordt gevormd door een fijnmazig slotenpatroon. Dit netwerk van water kent wisselende patronen, welke van cultuurhistorische waarde zijn en aantrekkelijk voor de flora en fauna en de beleving van het landschap als recreatiegebied.

4. VOORMALIG MIDDELZEEGEBIED

De weidsheid van de voormalige Middelzee als groot aaneengesloten vrijwel onbebouwd en onbeplant gebied biedt een fraai contrast met het naastgelegen gebied waar een reeks van dorpen en woningen met erfbeplanting elkaar afwisselen.

5. NATTE (NATUUR)GEBIEDEN (SKRON-SKRINS-LIONSERPOLDER EN EROSIE-GEULENSYSTEEM)

De openheid en de relatief lage ligging en hoge grondwaterstand in combinatie met een 'dichte' sloten- en greppelstructuur maakt deze gebieden tot een interessante zone. Natte weiden en bolle akkers (kruinigheid/reliëf) bepalen het beeld.

L I T T E N S E R A D I E L

6. TERPEN

Van oorsprong hoger gelegen kunstmatige ruimtes vormen vaak nog de kern van een dorp of bieden ruimte voor één of enkele boerderijen.

7. DORPEN EN DORPSSILHOUTEN

29 Dorpen liggen verspreid in het landschap. De wegen en dijken maken een netwerk van dorpen. Steeds weer komt een ander dorpsilhouet in beeld, zorgvuldig ingepast in het landschap, met een juiste mix van groen en bebouwing in de dorpsrand en de kerktoeren als baken. Zes dorpen kennen een beschermd historisch dorpsgezicht.

Zicht op Kubaard

8. ERVEN EN ERFBEPLANTING

Erfbeplanting bij agrarische erven en rond burgerwoningen zorgt voor een juiste mix van groen en bebouwing. Erfbeplanting maakt door het opgaand karakter deel uit van een aantrekkelijk silhouet van het landschap.

9. KOP-HALS-ROMP-BOERDERIJ

De onderdelen van kop-hals-rompboerderij zijn functioneel: wonen in het voorhuis (kop), werken in de 'hals' en onder het grote rode dakvlak van de schuur (romp) ligt de oogstopslag en veestalling. De boerderijen liggen als 'kathedralen' in het landschap.

10. WINDWATER-MOLENS

De (Amerikaanse) windwatermolens zijn een markant herkenningspunt (bakens) in het open landschap. Ze zijn in veel gevallen aangemerkt als Rijksmonument.

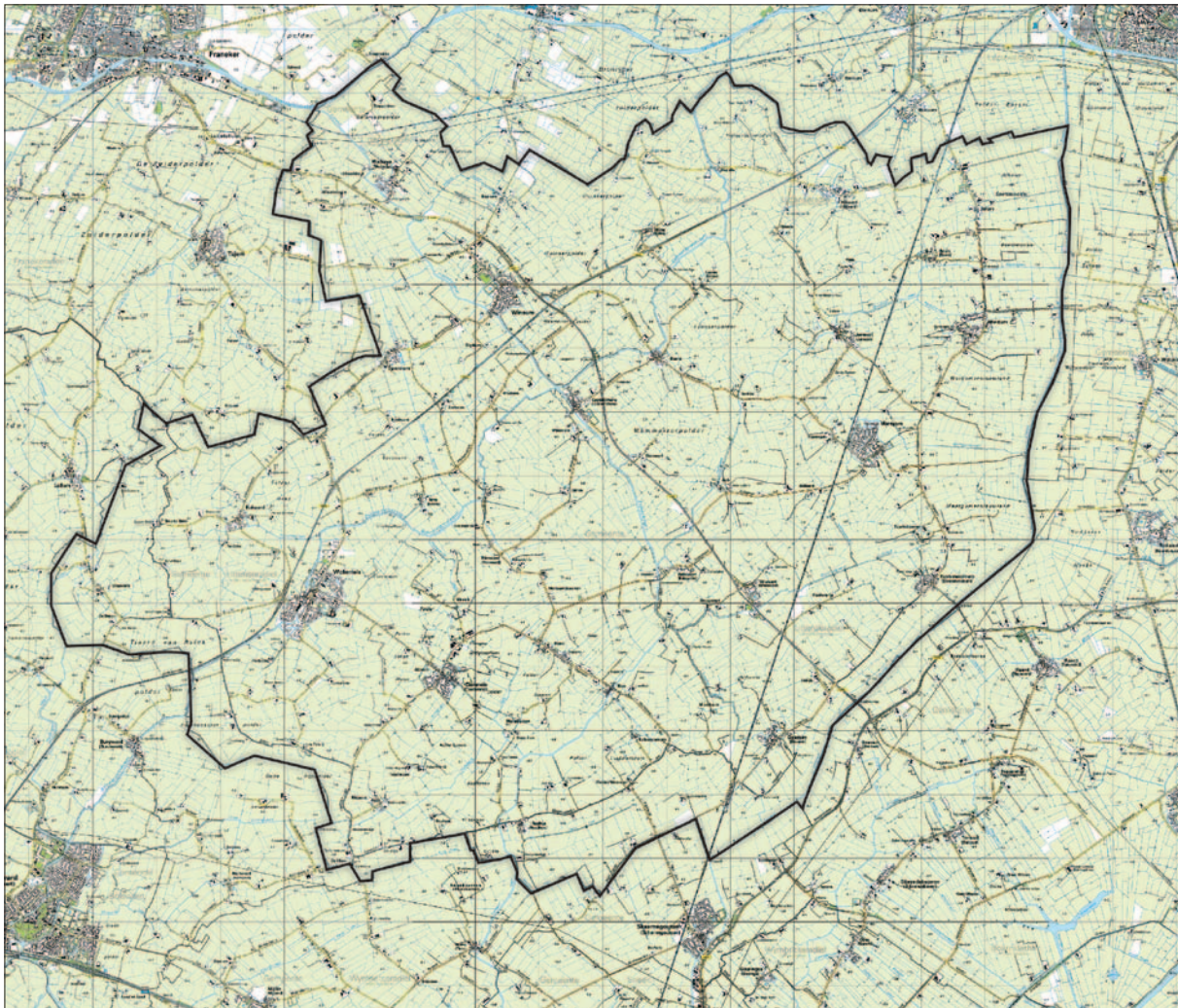
INLEIDING

AANLEIDING

De gemeente Littenseradiel is de meest landelijke gemeente van Nederland (bron: E. Boneschansker, Bureau voor Beleids- onderzoek). De Capitoel Reisgids van Friesland omschrijft deze gemeente als een weids landschap met verrassende dorpsgezichten, oude dorskernen, rechte dorpsvaarten, smalle wegen, statige kop-hals-rompboerderijen en slingerende oude binnendijken die ooit het zeewater keerden. Deze gemeente heeft een landschap om trots op te zijn! Dat en de wettelijke verplichting een ruimtelijke kwaliteitsparagraaf op te stellen vormt de aanleiding om op basis van de kernkwali- teiten en identiteit van het landschap, voor het buitengebied een beeldkwaliteitsplan op te stellen. Zo wordt de ruimtelijke kwaliteit van het landschap zichtbaar ge- maakt en voor de toekomst gewaarborgd.

Lystewierum

Gemeente Littenseradiel

DOEL

Het beeldkwaliteitsplan heeft als doel om het behoud en de ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit actief te betrekken bij (nieuwe) ruimtelijke ontwikkelingen. In het bestemmingsplan Buitengebied komen de waarden in het landschap terug door middel van zorgvuldig gekozen bestemmingen en aanduidingen die bepalend zijn voor de bouw- en gebruiksmogelijkheden in het buitengebied. Omdat het bestemmingsplan generiek beleid bevat met zoveel mogelijk objectieve toetsingscriteria, is maatwerk op het gebied van kwaliteit hierin maar beperkt mogelijk. Daarom is het Beeldkwaliteitsplan zo belangrijk. Dit vormt een meer specifiek toetsingskader voor behoud en versterking van de omgevingskwaliteit. Hiertoe bevat het beeldkwaliteitsplan uitgangspunten en richtlijnen die per deelgebied aangeven hoe de omgevingskwaliteit in de planvorming dient te worden meegenomen.

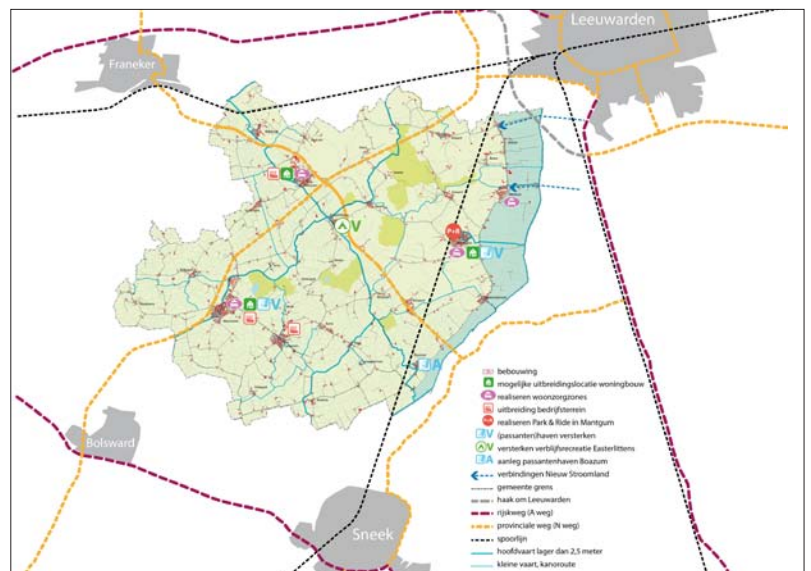
Sloot met open landschap en Slachtedyk

AMBITIE

In de Structuurvisie 2030 worden de ruimtelijke ontwikkelingen voor de periode 2010-2030 omschreven. Zelfstandigheid, eigenheid en kwaliteit staan centraal in deze visie en uiten zich in een zestal thema's. Eén daarvan is het thema 'landbouw en landschap'. Daarbij komen de ontwikkeling van de landbouw en de cultuurhistorische waarde van het landschap naar voren. De gemeente kiest voor ondersteuning van de ontwikkeling van de landbouw, maar niet ten koste van het landschap en de ruimtelijke kwaliteit. Behoud van de historische waarden van het landschap staat voorop.

Het gaat erom het landschap ook in de toekomst, met de ruimtelijk-economische ontwikkelingen in het vizier, een eigen identiteit te geven zodat het karakteristieke van de regio ook dan gestalte krijgt. Een uitwerking van het Landschapsonwikkelingsplan (LOP) is het Handboek voor het landschap (concept, 2012), dat dient als methodiek om het LOP operationeel te maken ten behoeve van de landschappelijke inpassing van ruimtelijke plannen in de verschillende gemeenten.

Structuurvisiekaart 2030

Het beeldkwaliteitsplan sluit aan bij het huidige beleid en borduurt naast de Structuurvisie 2030, voort op het provinciaal beleid (Provinciale Verordening 'Romte Fryslân' en 'Grutsk op 'e Romte') en het (inter)gemeentelijk beleid ('In eigen lûd', Strategische visie gemeente Littenseradiel 2010-2015 en Structuurvisie Nieuw Stroomland).

Tevens is er het Landschapsonwikkelingsplan (2004) waarin voor de Stadsregio Leeuwarden, waaronder ook de gemeente Littenseradiel valt, richting wordt gegeven aan het behoud en de ontwikkeling van de diversiteit van de landschappen.

Grutsk + Handboek voor het landschap

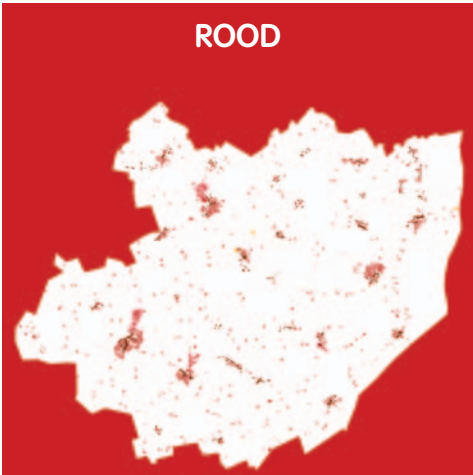
Dillesluis nabij Easterwierrum

BELEVINGS-
ADERS
(2D)

ECOLOGIE
IDENTITEIT

BELEVINGS-
ELEMENTEN
(3D)

ECONOMIE
PROGRAMMA

RUIMTELIJKE KWALITEIT EN
DUURZAAMHEID

Ruimtelijke kwaliteit wordt bepaald door gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde. Gebruikswaarde zit in de functie van het landschap als gebied voor landbouw en natuur en als woon-, recreatie- en werkomgeving. Belevingswaarde zit in de unieke gebiedsspecifieke kenmerken, zoals culturele identiteit en de leesbaarheid van de historie (diversiteit, identiteit en schoonheid). Toekomstwaarde zit in de kansen van het buitengebied om diverse functies, aansluitend bij de specifieke ruimtelijke kenmerken in de toekomst te blijven ontwikkelen en te exploiteren (duurzaamheid, inpasbaarheid en beheerbaarheid).

TWEEDIMENSIONAAL EN
DRIEDIMENSIONAAL

De water- en infrastructuur lopen als tweedimensionale belevingsaders door het landschap. Van hieruit wordt het landschap waargenomen en beleefd. Deze elementen zijn een vast gegeven en vrijwel niet onderhevig aan ontwikkelingen. De groen- en bebouwingsstructuur zijn de driedimensionale elementen die via de 2D structuren te beleven zijn. In tegenstelling tot de 2D structuren zijn de 3D structuren constant in ontwikkeling.

De groen- en waterstructuur zijn onderdeel van het casco van het landschap en vormen de ecologische dragers. De infrastructuur en bebouwing vormen primair de economische dragers in het gebied.

LEESWIJZER

Het beeldkwaliteitsplan is opgebouwd uit drie delen. Het hoofdstuk ‘Wat is er?’ bestaat uit een beschrijving van de gebiedskenmerken en de identiteit (het DNA) van het landschap en de cultuurhistorische waarden. Het hoofdstuk ‘Wat speelt er?’ geeft een thematisch beeld van de huidige ruimtelijke ontwikkelingen. Het hoofdstuk ‘Wat is van belang’ geeft de uitgangspunten voor het landschap en richtlijnen voor nieuwe ontwikkelingen aan.

WAT IS ER?

Het landschap van Littenseradiel bestaat uit het oude kleilandschap en het jonge kleilandschap. Het oude kleilandschap kent vele compacte dorpen en kleine buurtschappen die door slingerde dijken aaneen worden geregend. Het jonge kleilandschap herbergt één van de oudste gebieden; de voormalige Middelzee die wordt gekenmerkt door een grote aaneengesloten open ruimte. Deze kenmerken vormen de identiteit en leggen de basis voor het beeldkwaliteitsplan.

Natte natuurgebieden (Skrok-Skrins-Lionserpolder)

In deze gebieden heeft geen ruilverkaveling plaatsgevonden waardoor de percelen een unieke vorm bezitten. Het zijn relatief kleine percelen met vaak een gerende vorm. De relatief lage ligging en hoge grondwaterstand in combinatie met een 'dichte' sloten- en greppelstructuur maakt dit een interessant gebied voor de flora en fauna. Een deel van de natuurgebieden (Skrinserpolder) ligt in een ingepolderde geul van de voormalige Middelzee. Het gebied bestaat daar uit natte weiden en bolle akkers (kruinigheid/relief). Hier komt nog zoutig water aan de oppervlakte, welke bijzondere planten voedt.

WATER EN RELIËF

Erosiegeulensysteem en reliëf

Het gebied tussen Jorwerd en Winsum bestaan uit fijn vertakt erosiegeulensysteem. Het is ontstaan doordat een groot deel van het knipkleigebied vanuit de Middelzee is weggeslagen. Het is een van de meest representatieve voorbeelden van een erosiesysteem in het knipkleigebied. Plaatselijk komt in lage gebieden zoute kwel voor.

Kwelderwallen en -vakte

In het noordelijk deel van de gemeente liggen de kwelderwallen en -vlaktes. De kwelderwallen liggen parallel aan elkaar en liggen iets hoger ten opzichte van het omringende landschap. Van oorsprong zijn dit opgeslibde buitendijkse gronden die alleen bij de hoogste vloed werden overstroomd. Daar kwam dan ook bewoning. Tegenwoordig concentreert in dit gebied de bebouwing zich nog steeds voornamelijk op de kwelderwallen en zijn de kweldervlaktes nagenoeg onbebouwd.

Gebieds-DNA Liffenseradiel

Vaarten en opvaarten

De vaarwegen vormen van oudsher een belangrijke categorie voor de economische (recreatie) en sociale ontwikkeling van Fryslân. In Liffenseradiel zijn de Bolswardertrekvaart, de Franekervvaart, de Bozumervvaart, de Mantgumervvaart en de Zwette de meest belangrijke vaarten. Vrijwel alle dorpen of kernen zijn over het water bereikbaar, soms rechtstreeks, maar meestal via een opvaart. Zij maken deel uit van het fijn vertakte vaarwegenstelsel in de provincie. Vaak hebben de opvaarten ook weer aftakkingen naar andere dorpen of boerderijen.

Voormalige Middelzee

De voormalige Middelzee is een ingepolderde zeearm die, gelegen tussen twee kwelderwallen, binnen het terpengebied ligt. De oostwest gelegen dwarsdijken en verschillende verkavelingstructuren maken de fasering van inpoldering herkenbaar. Het oudste gedeelte van de Middelzee loopt ver landinwaarts en eindigt tussen Sneek en Bolsward. De voormalige Middelzee onderscheidt zich van het aangrenzende terpengebied (Oude kleilandschap) door de relatief lage ligging, de zeer schaarse bebouwing, een overwegend regelmatige blokverkaveling en een grootschalige openheid waarin slechts ondergeschikte verdichting aanwezig is.

CULTUURHISTORISCH ERFGOED

Dijken

Eén van de meest opvallende cultuurhistorische structuren van het kleiweidegebied is het dijkensysteem. In eerste instantie werden lage dijkjes aangelegd om een boerderij of enkele akkers te beschermen tegen de zee. In de 10e eeuw omsloten ringdijken steeds grotere gebieden, dit zijn de 'mempolders', de moederpolders, waarvan de polder tussen Easterein en Lytsewierrum er één van is. Daarmee is het hier één van de oudste polderlandschappen van Fryslân. Aan de kronkelende loop van sommige sloten en vaarten is nu nog te zien dat dat voormalige wadgeulen en -prijen zijn. Wie van Reahûs naar Lytsewierrum gaat, rijdt over de Sânleansterdijk. Dat is nog een onderdeel van de originele ringdijk om de moederpolder.

Vanuit deze moederpolders werd meer land ingedijkt. Deze dijken sloten haaks aan op de oudere dijken van de moederpolders. Door het uitbreidende netwerk van dijken verloren veel zee-werende dijken hun functie en werden slaperdijk.

De Slachtedyk en Hegedyk vormen net als de terpen, een antwoord op de bedreiging van de (voormalige) Middellzee.

De uiterlijke kenmerken van de dijken zoals het beloop, de hoogte, het profiel, het gebruikte bouw materiaal, de natuurlijke onderdelen en de bekleding zijn waardevol voor de omgeving. De interne opbouw vormt tevens een archeologisch archief. De dijken vormen een fraai netwerk die met name voor bewoners en recreanten aantrekkelijk is door de hoge belevingswaarde.

Terpen

De meest karakteristieke nederzettingvorm in het kleiweidegebied is het terpdorp. De terp zelf is een door de mens opgeworpen heuvel om destijds bij hoog water een droge woonomgeving te hebben. Kleine terpen waren geschikt voor één of enkele boerderijen. Op de grotere terpen werd een heel dorp gebouwd. De herkenbare hoogtes ten opzichte van de omgeving zijn in de loop van de tijd echter grotendeels verloren gegaan door afgraving. Na de bedijking van dit gebied was bewoning namelijk niet meer afhankelijk van de hoger gelegen terpen. De plekken waar de hoogteverschillen nog zichtbaar zijn moeten worden gekoesterd.

Cultuurhistorisch erfgoed Littenseradiel

Jaag- en kerkepaden

De Zwette en de Bolwardertrekvaart zijn voorzien van een pad op de noordelijke oevers. Op deze trekweg liepen in het verleden de paarden, die de trekschuiten voorttrokken. Daarom was de noordelijke oever van deze vaart destijds onbeplant. De trekwegen zijn tegenwoordig een fraaie route door het landschap en langs het water.

De kerkepaden zijn ontstaan omdat men flinke afstanden moest overbruggen om bij een kerk te komen. Rechtstreekse wegen bestonden niet, dus ging men binnendoor: over weilanden, langs slootjes, over bruggetjes. Hierbij liep men noodgedwongen over particuliere grond. Zo is een netwerk van kerkepaden ontstaan. Met de ruilverkaveling in de periode rond 1970 verdwenen veel kerkenpaden. Een aantal paden zijn of worden weer hersteld, zoals tussen Beers en Jorwerd.

Bebouwing

De boerderijen zijn door hun solitaire ligging en de hoge nok (kop-hals-rompboerderij en stelpboerderij) beeldbepalend in het buitengebied en hebben een sterke invloed op de beleving van het landschap. De erven hebben van oudsher een herkenbare opbouw met een voorerf waar de sier- en/of nutstuinen liggen. De kop-hals-rompboerderijen van voor 1850 zijn als Rijksmonumenten benoemd. De boerderijen en burgerwoningen hebben over het algemeen een traditionele architectuur uit de 19e en 20e eeuw.

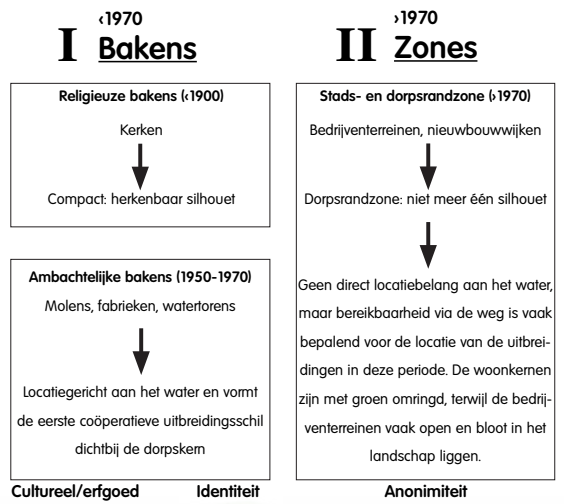
Windwatermolens

Door de zeespiegelrijzing voldeed in de Nederlandse kustgebieden de natuurlijke uitwatering via sluisjes niet langer. Bij eb liep het water niet meer voldoende weg. In de loop van de 15e eeuw werd daarom de windwatermolen ontwikkeld. Deze kon het water mechanisch uitslaan. Die molentechniek verspreidde zich naar het noorden. Volgens de archieven is de eerste watermolen van Fryslân in de 16e eeuw bij Lytsewierrum gebouwd

BESCHERMDE DORPSGEZICHTEN EN DORPSSILHOUETTEN

Littenseradiel kent zes van rijksweg beschermde dorpsgezichten: Easterein, Hûns, Lytsewierrum, Mantgum, Rien en Weidum. Als het gaat om beleving van het landschap is de dorpsrand wel degelijk onderdeel van het buitengebied. Ingrep in het beschermde dorpsgezicht moeten volgens de welstandscriteria zorgvuldig worden afgewogen. Dat geldt ook voor de ingrepen in de nabijheid van het beschermd dorpsgezicht. In beide gevallen leidt iedere ingreep – zowel in als in de nabijheid van het dorp – tot een verandering in het dorpsilhouet. Een goede balans in het ensemble van groen, water en woningen vergroten de belevingswaarde en (recreatieve) aantrekkingskracht van het dorp en de omgeving. Daarnaast bepaalt het dorpsilhouet ook het ruimtelijk beeld van het landelijke en open gebied. De karakteristiek van het gebied wordt gekenmerkt door het zicht over open velden met vaak een kerk als oriëntatiepunt, omzoomd door de gebiedseigen groenstructuur. Deze dorpsilhouetten zijn onderdeel van het cultureel erfgoed van Fryslân.

Easterein

Hûns

Lytsewierrum

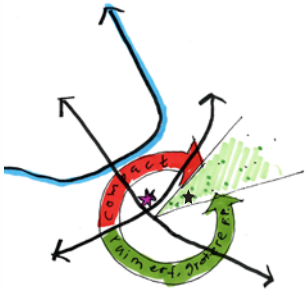
TIPOLOGIE VAN DE
29 DORPEN

Littenseradiel kent 29 dorpen, te verdelen in drie verschillende dorpsstypen: terpdorpen, vaartdorpen en een lintdorp.

Terpdorpen

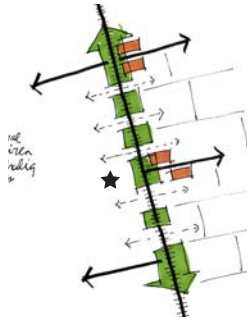
De kleinste terpdorpen bestaan uit een terp met een kerk, toren of klokkenstoel, omringd door verspreid liggende boerderijen. Grotere terpdorpen hebben een duidelijke komontwikkeling met de kerk op een centrale positie. Na de bedijking heeft de bewoning zich buiten de terp uitgebreid, vaak naar een nabijgelegen waterloop, dijk of doorgaande weg. Ieder terpdorp heeft hierdoor een individuele verschijningsvorm. Veel terpdorpen kennen nog open dorpsweides en veldjes. Deze zijn vaak in gebruik als weidegrond, sportveld (kaatsveld), of ijsbaan. De bebouwing bevindt zich vaak rondom die veldjes, waardoor een omsloten dorpsruimte ontstaat of juist met zicht op het landschap. Het groene silhouet, de doorkijkjes naar het landschap, de open veldjes, de dorpsweides en het reliëf geven de terpdorpen hun kenmerkende groene en open structuur. De kerktorens steken boven het groen uit en maken het dorpsilhouet herkenbaar.

Lintdorpen

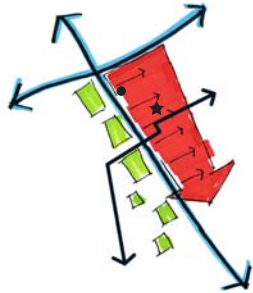
Jellum is in deze gemeente het enige lintdorp. Het wordt gekenmerkt door een lint van boerderijen en individuele burgerwoningen, verspreid gelegen langs de doorgaande weg. Regelmatig zijn er

aan weerszijden van de weg ruime doorzichten naar het landschap. Het behoud van deze doorzichten is van belang voor de ruimtelijke kwaliteit en de beleving van het buitengebied. Het bijzondere aan Jellum is de ligging in het landschap. De doorgaande weg (Hegedyk) grenst enerzijds aan de voormalige Middellzee en anderzijds aan de kwelderwal.

Vaartdorpen

In deze dorpen vormt de vaart van oorsprong de aanleiding voor dorpsontwikkeling. Vaak is de bebouwing naar het water gericht, met openbare kades en oevers. De woningen vormen een lint langs de (vaar)wegen met een regelmatig bebouwingspatroon. Komvorming komt vrijwel alleen voor bij een kruispunt van wegen of vaarwegen.

Mantgum

Rien

Weidum

1. NOORDELIJKE KWELDERWALLEN EN KWELDERVLAKTE

OUDE KLEILANDSCHAP

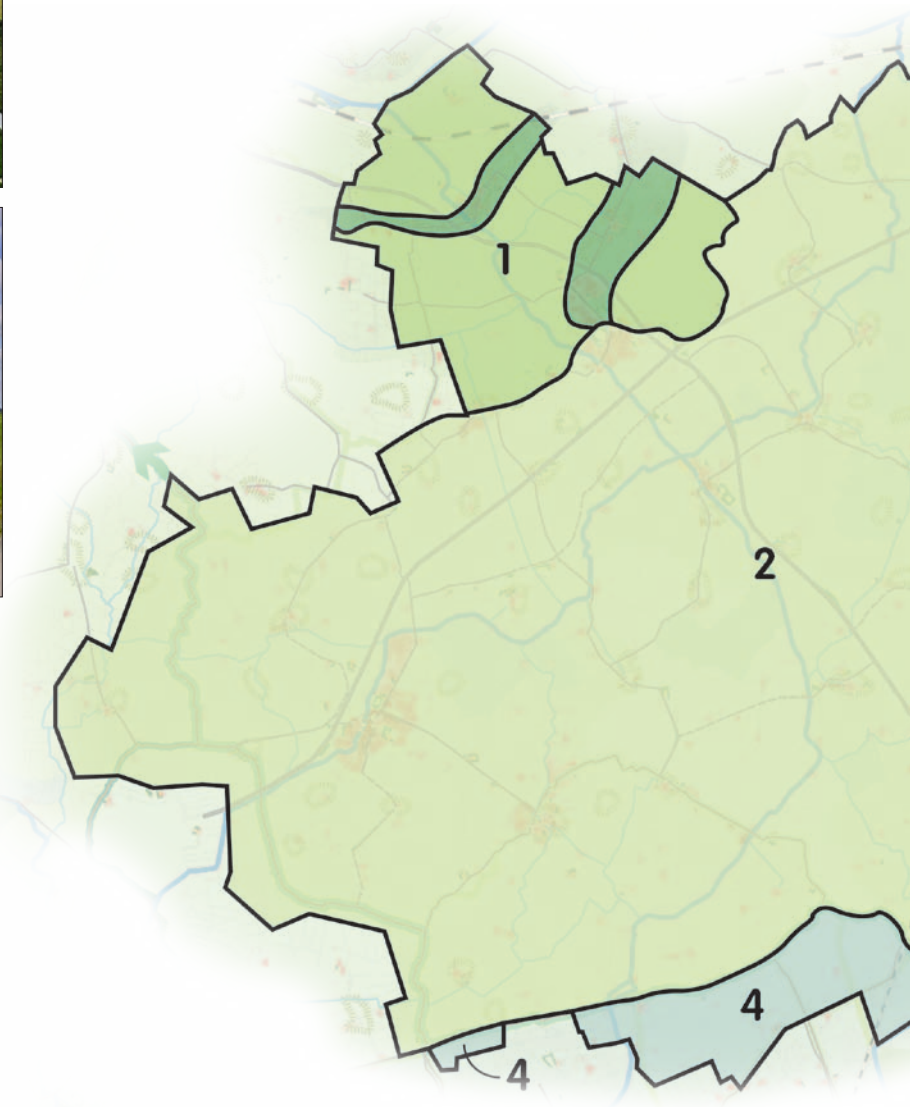
Aan de westzijde van het Middelzeegebied ligt Westergo. Het noordelijk deel van dit gebied wordt gekenmerkt door een stelsel van rugvormige kwelderwallen met daartussen langwerpige laaggelegen kweldervlaktes. Blokvormige verkavelingen en min of meer rechte wegen vormen de structuur. Ook de dorpsplattegronden zijn hierop geënt.

2. KLEITERPENLANDSCHAP

OUDE KLEILANDSCHAP

In het zuidelijke deel van Westergo ligt een uitgestrekt kleiterpengebied waar vele voormalige kreken, vaarten en verspreid liggende terpdorpen het karakter bepalen. Toen de Middelzee achter de dijken bedwongen was, is meer verspreide bewoning van losse boerderijen tot ontwikkeling gekomen. In dit kleiterpenlandschap komen onregelmatige blokvormige en mozaïekachtige verkavelingen voor met plaatselijk straalvormige verkavelingen rond terpen. De wegen zijn hier veelal kronkelig.

LANDSCHAPPEN

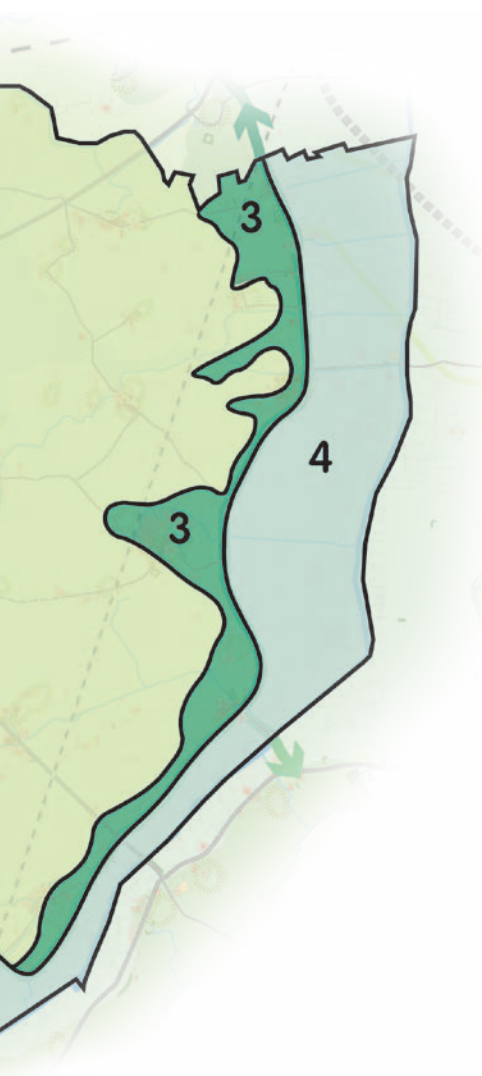
Het landschap van Littenseradiel kent verschillende landschapstypen. Ieder landschapstype kent een eigen ontstaansgeschiedenis waardoor de uiterlijke kenmerken uniek en divers zijn.

3. KWELDERWAL LANGS VOORMALIGE MIDDELZEE

OUDE KLEILANDSCHAP

Deze kwelderwal begrensd de voormalige Middelzee. Het ritme van dorpen als afzonderlijke eenheden met daartussen de openheid maakt deze kwelderwal herkenbaar. Uniek is de ligging: enerzijds naast het open landschap van de voormalige Middelzee en anderzijds grenzend aan het kleiterpengebied.

4. OUDE ZEEPOLDERS

JONGE KLEILANDSCHAP

De oude zeepolders (voormalige Middelzee) onderscheidt zich van het aangrenzende terpengebied door de relatief lage ligging, de zeer schaarse bebouwing, een overwegend regelmatige blokverkaveling en een grootschalige openheid waarin slechts ondergeschikte verdichting aanwezig is.

WAT SPEELT ER?

Het buitengebied is een overwegend agrarisch gebied waar verspreid liggende dorpen en erven in een open landschap het ruimtelijk beeld vormen. In het buitengebied van Littenseradiel is de landbouwontwikkeling van grote invloed op de beleving van het landschap. De laatste jaren is er in de ontwikkeling van de landbouwsector een driedeling te zien; a) een deel van de agrariërs richt zich op de productietak om tot een goed bedrijfsvoering te komen, b) steeds meer agrariërs zijn op zoek naar nevenfuncties (verbrede landbouw) en c) een aantal agrariërs beëindigen het bedrijf. Deze driedeling is van invloed op de ontwikkeling van het landschap.

Volgens de begrenzing van het buitengebied vallen de dorpen hierbuiten. Maar als het gaat om beleving van het landschap hebben de dorpen daar wel degelijk een aandeel in. Het beeldkwaliteitsplan beperkt zich tot de dorpsranden, die de overgang van dorp en landschap vormen.

SCHAALVERGROTING IN DE LANDBOUW

Grondgebonden veehouderij, en dan met name de melkveehouderij, is het meest voorkomende type agrarische bedrijfstype in de gemeente. Schaalvergroting is in deze sector een onmiskenbare trend. Het vrijgeven van de melkquota in 2014 werkt deze trend verder in de hand. Wel bestaat er een zeker spanningsveld tussen schaalvergroting en de landschappelijke kwaliteiten in het gebied. Om bedrijven ook in de toekomst goed te laten functioneren, worden alle bedrijven binnen de provinciale en gemeentelijke kaders ruimte geboden voor deze schaalvergroting. Om rekening te kunnen houden met de specifieke ruimtelijke situatie, is de vorm en de omvang van het bouwperceel afgestemd op de huidige bebouwing en de landschappelijke context. In een agrarische gebiedsbestemming worden bouwvlakken opgenomen met een omvang van maximaal 1,5 ha, tenzij bestaande bedrijven al groter zijn dan deze omvang.

De vraag naar vestigingsruimte voor nieuwe agrarische bedrijven zal naar verwachting beperkt zijn. Uitgangspunt is om, vanwege de impact op het open landschap, terughoudend om te gaan met nieuwe agrarische bouwblokken. In eerste instantie moet bij een aanvraag voor vestiging gezocht worden naar mogelijkheden op eerder vrijgekomen agrarische bouwpercelen.

Landschappelijke inpassing bouwpercelen

De gebouwen in het buitengebied bepalen in belangrijke mate de uitstraling in het landschap. Het landschap is hier relatief open en de agrarische erven liggen als 'eilandjes' in de ruimte, vaak omzoomd door erfbeplanting. Het maximaal uitbreiden van de agrarische bebouwing leidt er vaak toe dat er onvoldoende plaats is voor passende erfbeplanting. De erfbeplanting is juist waardevol vanwege het grote aandeel dat zij hebben bij het vormen van de silhouetten in het landschap. De boerderijen staan als 'kathedralen' in het landschap, deels omzoomd door opgaande en streekeigen beplanting.

Vergroten van (historische) agrarische erven

Bij bestaande waardevolle ensembles van karakteristieke bebouwing en meer recente erven is het vanuit ruimtelijk oogpunt wenselijk dat een bestaande stal niet keer op keer wordt uitgebouwd. De ruimtelijke kwaliteit van het landschap en de waardevolle hiërarchie van (historische) bebouwing op het erf kan door het op maat vastleggen van het bouwperceel, de bouw mogelijkheden en de bouwrichting worden beschermd.

Opslag bij agrarische erven

Silo's zijn onderdeel van een moderne bedrijfsvoering. In de gemeente komen nog relatief weinig voer- en mest silo's voor. De sleuf silo's en mestplaten worden in sommige gevallen buiten het erf geplaatst. Vanwege de ontsluiting liggen de sleuf silo's of mestplaten in de nabijheid van de openbare weg. Het levert een rommelig beeld op, ten koste van de heldere opbouw van het landschap.

Verlichting en kleurgebruik bij agrarische erven

Een groeiende groep melkveehouders kiest ervoor haar melkvee met krachtige kunstverlichting extra te belichten tijdens seizoenen met een kortere zonlichtperiode. Vaak vindt deze belichting plaats in combinatie met een open stal, een vrij nieuw staltype met deels geopende gevels of 'open' nokstukken om de natuurlijke belichting en beluchting van het vee te optimaliseren. De combinatie van kunstmatige belichting en open gevels leidt tot onnodige lichtuitstraling. Onnodige lichtuitstraling in het vrijwel onverlichte buitengebied gedurende de donkere seizoenen is schadelijk voor de fauna en ongewenst voor de mens.

VERBREIDING VAN DE LANDBOUW

Naast schaalvergroting speelt ook verbreding van de landbouw een rol in dit gebied. Voorzieningen zoals "klein kamperen" zijn vaak enkele maanden beschikbaar, maar hebben een relatief grote impact op de beleving van het landschap. Sanitaire voorzieningen en overnachtingseenheden (bijvoorbeeld trek kershutten) worden vaak niet in de nabijheid van de woonfunctie gebouwd. De bijgebouwen staan daardoor op zichzelf, ze voegen zich niet in de hiërarchie van bebouwing.

Tevens speelt kleur in het landschap een rol. De vaak witte caravans springen in dit open landschap al op ruime afstand in het oog. Een goede landschappelijke inpassing – die ook buiten het seizoen een natuurlijke aanblik geeft – is essentieel.

FUNCTIEVERANDERING

Meerdere oorzaken leiden landbouwers er steeds vaker toe, te stoppen met hun bedrijfsvoering. Negatieve toekomstperspectieven op vlak van rendabiliteit van het bedrijf, te weinig uitbreidingsmogelijkheden en de steeds strengere regelgeving, zorgen ervoor dat veel landbouwers geen opvolger meer vinden en besluiten hun bedrijf stop te zetten. Gevolg is dat stallen leegstaan, ten koste van kwaliteit. Deze 'verrommeling' van het landschap leidt vaak tot een minder aangenaam beeld van het landelijke

gebied.

Hiertegenover staat echter een toenemende vlucht naar het platteland. Men is niet langer afhankelijk van de nabijheid van werk, winkels, vrienden en vervoer die men in de stad heeft. Functieverandering leidt in sommige gevallen tot niet passende villa's of nieuwe niet-agrarische bedrijven zoals bijvoorbeeld een autohandel.

DORPSRANDEN EN BEDRIJVENTERREINEN

Op de overgang van de bebouwde omgeving en het omliggende landschap liggen de dorpsranden, welke beeldbepalend zijn voor het landschap. Zij vormen de rand en de entree van het landschap en het dorp. Een welkome entree en een goede overgang van landschap naar bebouwde omgeving draagt bij aan de waardebeleving van het gebied. Door ontwikkeling van bedrijventerreinen of grotere nieuwbouwprojecten ontstaan nieuwe zones in de dorpsrand.

WAARDEVOLLE LANDSCHAPPELIJKE STRUCTUREN

De historische dijken (in het bijzonder de Slachtedyk en Hegedyk) liggen als ‘vrijliggend’ en doorgaande, samenhangende structuur in het landschap. De hoge ligging zorgt voor een unieke kijk op het landschap.

Vanaf de Bolswardertrekvaart, Franekervaart, Bozumervaart, Mantgumervaart en de Zwette is het landschap op een geheel andere wijze te beleven. De waterbreedte met mogelijkheden voor de recreatie en het profiel met de vaak ruige oevers dragen bij aan deze krachtige structuur door de gemeente. De opvaarten verbinden de dorpen of agrarische erven aan het recreatieve waternetwerk. Naast het waternetwerk is er een netwerk van jaag- en kerkepaden, een verbindende structuur tussen dorpen en buurtschappen. Het zicht op de kerk en de beleving van het water naast jaag- en kerkepaden biedt een bijzondere blik op het landschap.

WAT IS VAN BELANG?

Op de overgang van de bebouwde omgeving en het omliggende landschap liggen de dorpsranden, welke beeldbepalend zijn voor het landschap. Zij vormen de rand en de entree van het landschap en het dorp. Een welkome entree en een goede overgang van landschap naar bebouwde omgeving draagt bij aan de waardebeleving van het gebied. Door ontwikkeling van bedrijventerreinen of grotere nieuwbouwprojecten ontstaan nieuwe zones in de dorpsrand. De zones sluiten in vele gevallen niet of nauwelijks aan bij de bestaande dorpsrand. Een zoektocht naar de juiste balans van ‘groen en rood’ is hier van belang!

WAARDEVOLLE LANDSCHAPPELIJKE EENHEDEN

De dijken en de verkavelingstructuur maken in de voormalige Middelzee de fasering van inpoldering herkenbaar; regelmatige opstreckende verkaveling en oostwest gelegen dwarsdijken. De kwelderwal aan de westzijde omkadert de voormalige Middelzee, daar grensde het water aan het land. De voormalige Middelzee is een relatief jong landschap en kent daardoor vrijwel geen bebouwing en relatief weinig beplanting. De Skrok-Skrins-Lionserpolder is bijzonder door de omvang van de ruimte: relatief groot en aaneengeschaald. De vele sloten en de kruinige greppels in het perceel leiden tot een aantrekkelijke variatie in reliëf. Ook de vorm varieert; relatief kleine percelen met een vaak gerende vorm. Het gebied bestaat daar uit natte weiden en bolle akkers. Hier komt nog zoutig water aan de oppervlakte, dat bijzondere planten voedt. Het erosiegeulensysteem is een open gebied met een uniek systeem ontstaan door weggeslagen gronden in de periode van de Middelzee. Plaatselijk komt in lage gebieden zoute kwel voor. Het reliëf is waardevol voor de beleving van dit systeem.

WAARDEVOLLE LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN

De dorpsranden maken deel uit van de beleving van het landschap. Nieuwbouw of bedrijventerreinen maken deel uit van het dorpsprofiel. Zicht op de kerk en de kern maken de dorpsrand interessant. Het ensemble van dorpen, water en woningen maakt het dorp aantrekkelijk om te wonen en te recreëren. De terpen – al dan niet afgegraven – hebben een unieke vorm door hun water- en groen structuur. In de terpdorpen wordt de terpstructuur nog eens benadrukt door de richting en oriëntatie van de bebouwing. Verspreid in het landschap liggen de waardevolle bouwwerken: bruggen, vooroorlogse gemalen, trafostations en woonhuizen. Een groot aantal gemeentelijke en rijksmonumenten liggen als ‘parels’ in het landschap. De mate van detaillering, de hoogte en het kleurgebruik zijn door de ‘vrije ligging’ sterk beeldbepalend.

Op de volgende pagina's worden voor ieder deelgebied of landschapstype worden richtlijnen gegeven. De uitgangspunten voor het kleur- en materiaalgebruik en licht- en reclamegebruik zijn niet aan een deelgebied gebonden, maar gelden voor het gehele buitengebied.

KLEUR- EN MATERIAALGEBRUIK

Kleur is essentieel in een open en agrarisch landschap, waar accenten van bebouwing van ver zichtbaar zijn. Voor zowel de dorpsrand grenzend aan het landschap als in het open landschap, speelt kleur een grote rol bij de identiteit van het gebied. Vanuit het verleden is er qua materiaal- en kleurgebruik een evenwicht tussen het gebouw en het landschap. Echter, in de afgelopen decennia is door het toepassen van gebiedsvreemde materialen en kleuren het gebouw meer en meer gaan opvallen en zich gaan losmaken van haar omgeving. Herstel van het evenwicht tussen kleur van het gebouw en landschap is essentieel.

- Kies voor een vastgesteld palet aan mogelijkheden voor kleurgebruik in het buitengebied, voor kap en gevel; overwegend gedekte tinten, passend bij het traditioneel kleur gebruik in het buitengebied (rood, bruin, blauw-grijs, groen);
- Kies voor een gevel in onopvallende gedekte tinten, aansluitend bij de kleuren van het landschap: voorkom te lichte kleuren in de gevel; geen kleuren zoals wit, lichtgrijs of lichtblauw in de gevels;
- Kies voor een kap in traditionele, onopvallende gedekte rode of blauwgrijze tinten; voorkom te contrasterend kleurgebruik in de kap; geen felle rode of wittinten of te lichte grijs tinten;
- Geen witte windveren; kies voor gedekte tinten, passend bij kleur gevel en kap;

- Kies voor een vastgesteld palet aan mogelijkheden voor materiaalgebruik in het buitengebied; (bij voorkeur) duurzame materialen zoals steen, beton, hout en staal;
- Bij gebruik van metalen platen in de gevels deze een gedekte tint geven;
- Maak bewuste keuzes in gebieden/zones waarin extra aandacht is voor materiaal; bij ontwikkeling aan de dorpsrand en gekoppeld aan openbaar toegankelijke (vaar)wegen en bij ontwikkelingen aan monumentale panden in het buitengebied;
- Zorg voor een rustig ogende en ritmische verdeling van lichtvellers in de kap; voorkom 'onrustige' aanzichten vanuit het landschap.

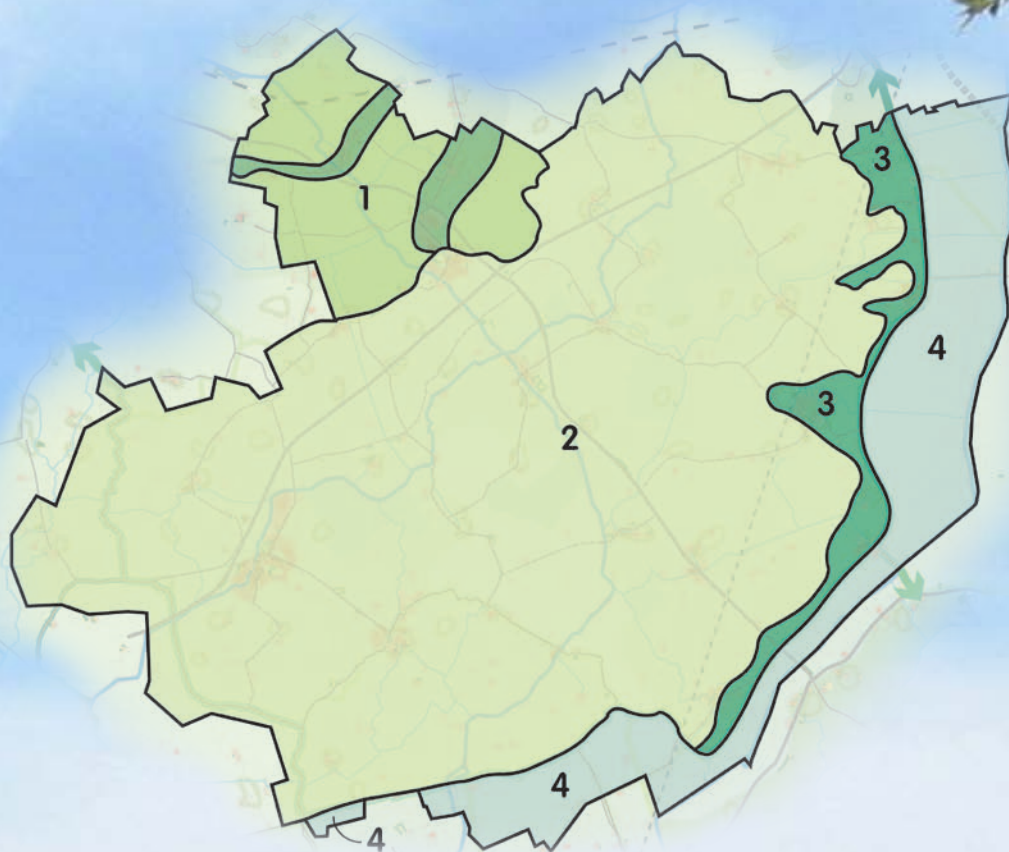
LICHT- EN RECLAMEGEBRUIK

Licht wordt vaak geassocieerd met veiligheid. De laatste jaren wordt duisternis 'herontdekt' als kwaliteit die, net als rust en stilte, beschermd dient te worden. Daarnaast groeit het bewustzijn dat licht niet altijd en overal gewenst is. Kunstlicht in de nacht heeft een versturende werking op mensen, dieren en planten. Bovendien kost het veel energie. Gevolgen van deze verstoring kunnen onder meer zijn: ontregeling van biologische ritmes, desoriëntatie en verandering van de habitatkwaliteit. In Littenseradiel vormen met name de lichtreclames en verlichting in open stallen 's avonds een hinderlijk beeld in het landschap. Bewust omgaan met de kleur verlichting, de wijze van uitstraling en de grootte van reclameborden biedt perspectief voor de beleving van het landschap en de leefomgeving van flora en fauna.

- Kies voor een vastgesteld palet aan mogelijkheden (2 à 3 typen) voor verlichtingsarmaturen (2 à 3 typen) in het buitengebied; gedekte tinten en onopvallende architectuur;
- Maak bewuste keuzes in donkere en verlichte gebieden; verlichting rondom de dorpen, buitengebied voornamelijk niet verlichten, met uitzondering van plekken die van wege verkeersveiligheid verlicht moeten worden (kruisingen met provinciale wegen);
- Voorkom onnodige 'uitstraling'; ga gericht aanschijnen;
- Voorkom (te) felle lichtkleur bij reclameverlichting;
- Voorkom (te) felle lichtkleur bij open stallen en/of 'doorschijnende' nokstukken.

Een aantal bouwwerken kunnen vergunningvrij zijn, als ze op het achtererf staan en voldoen aan de eisen in het Besluit omgevingsrecht. Zie voor de volledige lijst op de gemeentelijke website, loket Bouwen en Wonen. (www.littenseradiel.nl)

1. NOORDELIJKE KWELDERWALLEN EN KWELDERVLAKTE
OUDE KLEILANDSCHAP

2. KLEITERPENLANDSCHAP
OUDE KLEILANDSCHAP

3. KWELDERWAL LANGS VOORMALIGE MIDDELZEE
OUDE KLEILANDSCHAP

4. OUDE ZEEPOLDERS
JONGE KLEILANDSCHAP

UITGANGSPUNTEN VOOR HET LANDSCHAP

In de volgende hoofdstukken worden per deelgebied de landschappelijke uitgangspunten voor de water, groen, wegen en paden en nieuwe rode ontwikkelingen (bebouwing) weergegeven. De vier onderdelen vormen samen de basis voor een samenhangende structuur (2D en 3D, zie ook pagina 9). De richtlijnen geven sturing aan het behoud en de ontwikkeling van de diversiteit van de landschappen.

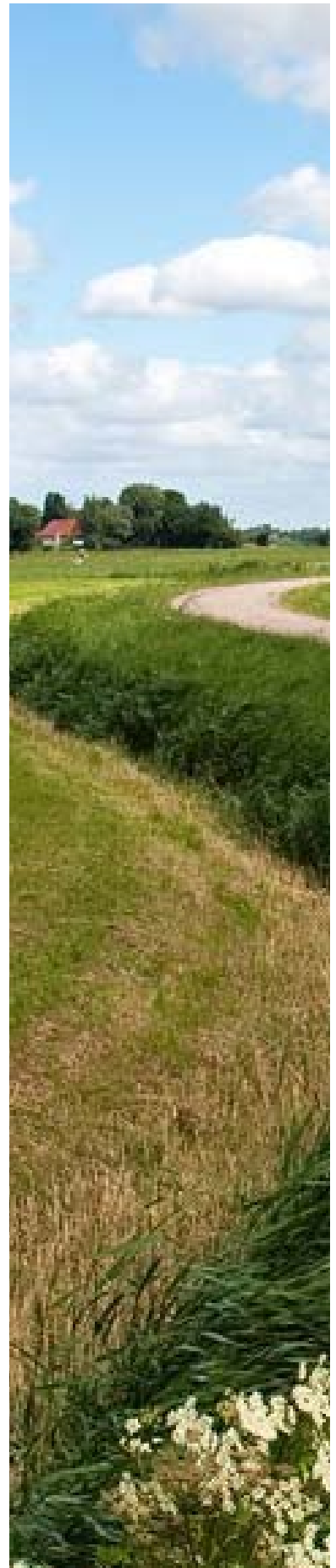
Op basis van de actuele ontwikkelingen worden in relatie tot dat wat van belang is richtlijnen voor nieuwe ontwikkelingen gegeven voor:

1. agrarische gebouwen
 - a. bedrijfsgebouw en bedrijfswoning;
 - b. stallen en loodsen.
2. agrarische bouwwerken
 - a. mestvergistingsinstallaties;
 - b. mest- en voersilo's;
 - c. sleufsilo's;
 - d. paardrijbakken.
3. woningen in voormalige boerderij;
4. burgerwoningen (nieuwe of vervangende woningen);
5. niet-agrarische bedrijfsgebouwen;
6. recreatieve bebouwing of klein kamperen;
7. dorpsranden (wonen en bedrijventerreinen).

Een deel van de richtlijnen zijn identiek voor alle 4 deelgebieden. Deze richtlijnen zijn cursief gedrukt.

Voor ontwikkeling van een (extra) bedrijfs-woning of een nieuwe bedrijfswoning bij een bestaand agrarisch bedrijf gelden de uitgangspunten zoals omschreven voor uitbreiding onder bedrijfsgebouw en bedrijfswoning (1. agrarische gebouwen).

Voor iedere ontwikkeling is een gedetailleerd (erf)inrichtingsplan vereist, ter bevordering van de landschappelijke inpassing.

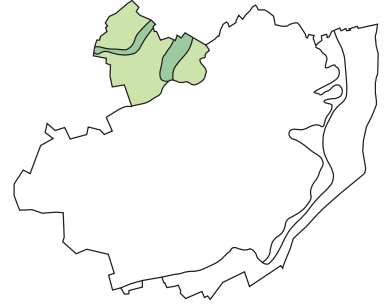

De noordelijke kwelderwallen en kweldervlakte worden gekenmerkt door een stelsel van rugvormige kwelderwallen en langwerpige laaggelegen kweldervlaktes daartussen. De kwelderwal is een hoger gelegen deel van de kwelder veelal relatief smal. De kwelderwallen zijn goed te herkennen doordat hierop de dorpen ontstonden. De kwelderwallen worden verder gekenmerkt door akkerbouw omdat de grond lichter (zandiger) is dan de overige kweldergronden. De kweldervlakte ligt lager. Het systeem van kwelderwallen en kweldervlakten is nog zichtbaar in het huidige landschap door o.a. de hoogteverschillen en de dorpen gelegen op de hogere delen.

NOORDELIJKE KWELDERWALLEN EN KWELDERVLAKTE (OUDE KLEILANDSCHAP)

DEELGEBIED 1

WATER

- Vasthouden van de huidige waterbreedte van de Franekervaart, ten behoeve van de beleving als hoofdwatgang. Eventuele ontwikkelingen van oevers toepassen buiten insteek talud.
- Vasthouden aan het karakteristieke slotenpatroon; regelmatige blokverkeveling. Rechthoekig tot bijna vierkante patronen op de kwelderwal en relatief lange en smalle rechthoekige patronen op de kweldervlakte (oriëntatie haaks op de kwelderwal).
- Aanlegmogelijkheden koppelen aan recreatieve voorzieningen, langs een lage beschoeiing of langs aanlegsteiger.
- Kies voor natuurlijke oeverbeschoeiing (grastalud met lage beschoeiing, max. 0,25 cm. boven de waterspiegel).
- Behoud zicht op het landschap; kies voor optimale beleving van de omgeving en voorkom rietkragen langs de oevers.

GROEN

- Zorg voor behoud van het relatief open karakter van de kweldervlaktes: houd wegen in de kweldervlaktes vrijwel onbeplant, op enkele kleine boomgroepen verspreid langs de weg na.
- Zorg voor behoud van het relatief dicht beplante karakter van de kwelderwal: beplanting langs doorgaande (hoofd)wegen in de dorpen. Tussen de dorpen en langs de weg is wegbepanting met een transparant karakter passend.
- Zorg dat er voldoende ruimte tussen de dorpen blijft, voorkom het aan elkaar 'klonteren' door bouwen of overmatig groengebruik.
- (Agrarische) erven zijn beplant, zowel op kwelderwal als kweldervlakte.
- Kies voor inheemse erfbeplanting op de kweldervlakte, aansluitend op de grondsoort (zware zeeklei, laaggelegen gronden). Inheems opgaand assortiment: es, esdoorn, lijsterbes. Assortiment inheemse onderbegroeiing: tweestijlige meidoorn, liguster, vlier.
- Kies voor inheemse erfbeplanting op de kwelderwal, aansluitend op de grondsoort (zandige zeeklei). Inheems opgaand assortiment: es, esdoorn, eik, kastanje. Assortiment inheemse onderbegroeiing: liguster, veldesdoorn, es, tweestijlige meidoorn.
- *Geen laanbeplanting langs oprijlaan naar erven.*

WEGEN EN PADEN

- De belangrijke nevenwegen liggen op de kwelderwal, of in het verlengde daarvan. Wegen haaks op de kwelderwallen, die de verbinding tussen de kwelderwallen vormen, worden niet benadrukt d.m.v. beplanting; de (neven)wegen in de kweldervlakte zijn vrijwel onbeplant.
- Behoud de karakteristieke wegprofielen in dit gebied; relatief smalle wegbreedte met aan weerszijden een berm en sloot, af en toe enkele boomgroepen.
- De provinciale weg en bijbehorende kruispunten zijn onbeplant; geen accentuering van deze relatief jonge 'lijn' door het landschap.

Franekervaart ter hoogte van Wjelsryp

(Agrarische) erven zijn beplant

Kleasterwei (onbeplant) op kwelderwal tussen Winsum en Baaium

RICHTLIJNEN VOOR NIEUWE ONTWIKKELINGEN

ALGEMEEN

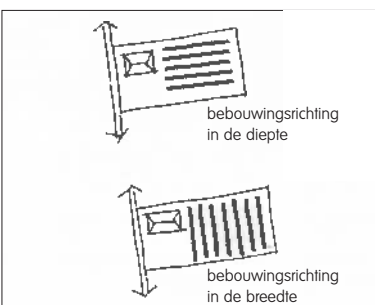
Bij vergroting bouwvlak vasthouden aan een rechthoekige tot bijna vierkante erfopzet (regelmatige blokverkaveling) op de kwelderwal en relatief lange en smalle rechthoekige erven parallel aan de weg.

Kwelderwal: rechthoekige tot vierkante erfopzet

Kweldervlakte: relatief lang en smal rechthoekig erf

Bebouwingsrichting

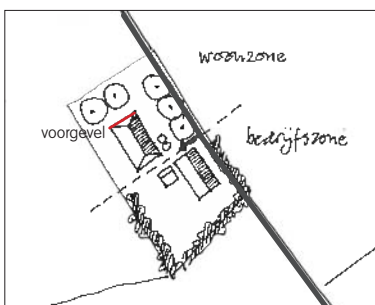
1. AGRARISCHE GEBOUWEN

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Sta op de kwelderwal uitbreiding toe, mits de dorpen en/of buurten niet aan elkaar groeien; houd een ruime afstand tussen de dorpen/buurten op de kwelderwal.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- Bij uitbreiding vasthouden aan een rechthoekige tot bijna vierkante erfopzet (regelmatige blokverkaveling) op de kwelderwal en relatief lange en smalle rechthoekige erven haaks op de kweldervlakte.
- De situering (bouwrichting) van nieuw toe te voegen bebouwing sluit aan bij de hoofdrichting van het erf en bij voorkeur ook bij de richting van het landschap
- Zorg bij uitbreiding altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid.
- Streven naar een ruimtelijke scheiding tussen woonerf en bedrijfserf d.m.v. erfbeplanting.
- Vormgeven van goede overgangen van erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplanting. Erfgrenzen worden voorzien van minimaal 60 % opgaande beplanting; bij voorkeur solitairen op het voorerf en op het achtererf houtsingels of rijenbomen met een losse haag als onderbeplanting.
- Geen laanbeplanting langs oprijlanen.

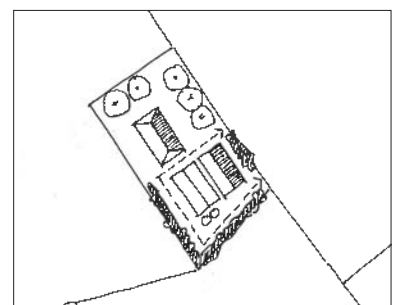
Voor- en achtererf; woonzone en bedrijfserf

Stallen en loodsen

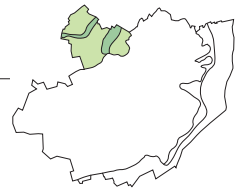
- Bedrijfswoning met voorgevel evenwijdig aan de weg: stallen en loodsen liggen achter de achtergevel van de bedrijfswoning.
- Bedrijfswoning met voorgevel haaks op de weg: stallen en loodsen liggen achter de achtergevel (een langsgewell) van het bedrijfswoning.
- Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.
- Grootte en volume van de nieuwe stal of loods sluit aan bij de maat en schaal van het erf. Naarmate de stal of loods groter is, is een groter erf rondom wenselijk.

Vormtaal

- Nieuwe bebouwing is bij voorkeur rechthoekig en eenvoudig van vorm.
- Nieuwe bebouwing bestaat uit een laag met kap. De kapvorm sluit bij voorkeur aan bij de bestaande bebouwing.
- Goothoogte en nokhoogte traditioneel.
- Afwijkende nieuwe bouwwerken (boogstallen, serrestallen) zijn enkelvoudig van vorm; één bouwlaag met duidelijke hoofdvorm.

Uitbreiding op bestaand erf: nieuwe stal en verplaatsen silo's uit woonzone

2. AGRARISCHE BOUWWERKEN

Mestvergistingsinstallaties

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- De mestvergister ligt achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw.
- Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.
- Grootte en volume mestvergister sluit aan bij de maat en schaal van het erf en de omgeving. Naarmate de vergister groter is, is een groter erf rondom wenselijk.

Vormtaal

- De bouwhoogte is bij voorkeur lager dan de hoogte van het hoofdgebouw.

Mest- en voersilo's

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
 - Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
 - De silo's liggen achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw.
 - Positionering zoveel mogelijk aan de kopgevels van de stallen of loodsen.
 - Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.
- Vormtaal
- De hoogte is lager dan de hoogte van het hoofdgebouw.

Sleufsilos

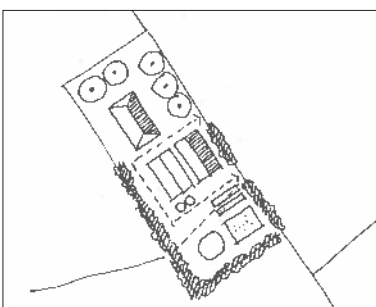
Algemeen

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- De sleufsilos liggen achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw.

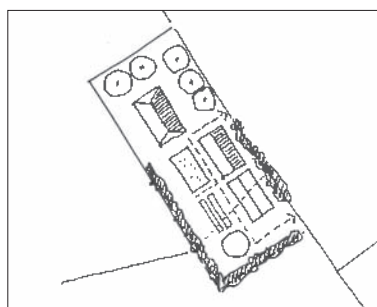
Paardrijbakken

Algemeen

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- Paardrijbak ligt achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw.

Uitbreiding erf: verplaatsen silo's uit woonzone, nieuwe stal, paardenbak, vergister en sleufsilos. Toevoegen erfbeplanting

Uitbreiding erf: verplaatsen silo's uit woonzone, nieuwe stal, paardenbak, vergister en sleufsilos. Toevoegen erfbeplanting

3. WONINGEN IN VOORMALIGE BOERDERIJ

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- Voorwaarde bij hergebruik van vrijkomende agrarische bebouwing is 'ontstening' van niet-cultuurhistorisch waardevolle of niet-beeldbepalende bebouwing of verharding op het erf en behoud van waardevolle zichtlijnen.
- Behoud het karakteristieke bestaande bouwvolume en de beeldbepalende bouwvorm.
- Parkeergelegenheid op eigen erf, ingepast door middel van opgaand groen (losse of geschoren haag).

Beeldkwaliteit op bebouwingsniveau:

- Bij aanpassing van een voormalig boerderijpand met woonbestemming wordt maximaal 10% van het dakvlak in glas uitgevoerd.
- Behoud het karakteristieke kleur- en materiaalgebruik.

4. BURGERWONINGEN (NIEUWE OF VERVANGENDE WONINGEN)

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Bij gebruik van de sloopregeling of het hergebruiken van vrijkomende (bedrijfs) gebouwen kunnen op bestaande erven nieuwe woningen worden toegestaan. Voorwaarde voor de plaatsing is 'ontstening' van niet cultuurhistorisch waardevolle of beeldbepalende bebouwing of verharding en behoud van waardevolle zichtlijnen.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- Bouwrichting van nieuw toe te voegen bebouwing sluit aan bij de hoofdrichting op het erf, of haaks daarop.
- Nieuw toe te voegen bebouwing (rood-voor-rood woningen) dienen direct achter of naast de agrarische bedrijfswoning te worden gebouwd.
- Erfbeplanting: plaats minimaal 1 opgaande solitaire boom (1e orde) op het (voor)erf.

Beeldkwaliteit op bebouwingsniveau:

- De karakteristiek (vorm, volume, kleur, materiaal) van de nieuwe of vervangende woning sluit aan bij de bebouwing in de directe omgeving.
- Nieuwe of vervangende woning is voorzien van een kap en een lage gootlijn, aansluitend bij de veel voorkomende goothoogtes in de omgeving.

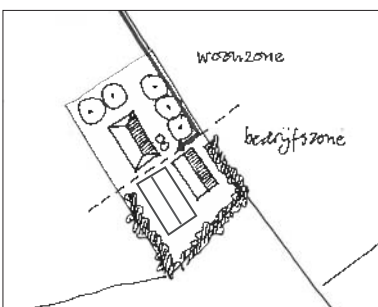
5. NIET-AGRARISCHE BEDRIJFSGEBOUWEN

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

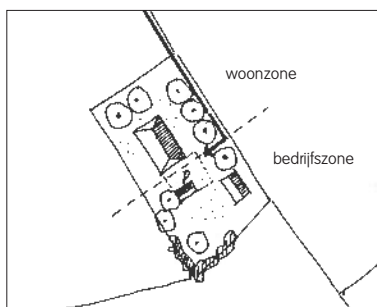
- Sta op de kwelderwal uitbreiding toe, mits de dorpen en buurten niet aan elkaar groeien; behoud een ruime afstand tussen de dorpen op de kwelderwal.
- Zorg bij uitbreiding altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

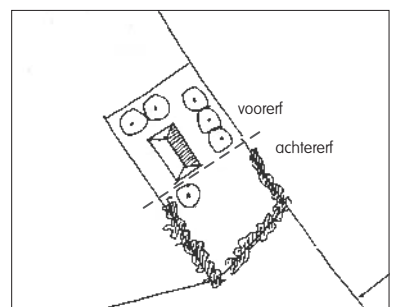
- Erfbeplanting: zorg voor een duidelijk markering (opgaande beplanting) van de 'kop' en de 'staart' van het erf.
- Erfgrenzen worden voorzien van minimaal 50% beplanting.

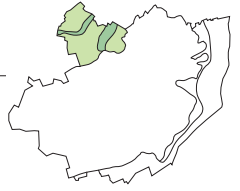
Huidige situatie

Gewenste situatie bij functieverandering: nieuwe woning, bijgebouw, centrale mid-denruimte (parkeerruimte)

Gewenste situatie bij functieverandering: wonen in voormalige boerderij, behoud voor- en achtererf, verwijderen bedrijfsgebouwen

6. RECREATIEVE BEBOUWING OF KLEIN KAMPEREN

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Behoud van het open landschap, zorg voor compacte bebouwing op de erven.
- Eventuele bijbehorende gebouwen dienen zo dicht mogelijk achter de bestaande bebouwing te worden geplaatst zodat deze het doorzicht naar het achterland niet blokkeren.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- De voorzieningen bij kleinschalig kamperen dienen bij voorkeur inpandig te worden gerealiseerd.
- De bebouwingsrichting sluit aan bij de richting van het landschap.
- Zorg bij uitbreiding altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten.
- Parkeergelegenheid op eigen erf, ingepast door middel van opgaand groen (hagen, heesters of houtsingel)
- Erfbeplanting: zorg voor een markering (opgaande beplanting) van de 'kop' en de 'staart' van het erf of kies voor een boomgaardbeplanting.
- Dichtheid erfbeplanting: dun tot eenvoudig beplant.

7. DORPSRANDEN (WONEN EN BEDRIJVENTERREINEN)

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Behoud de ritmiek van het 'lint' van dorpen op de kwelderwal, met daartussen openheid.
- Houd bij ontwikkelingen zicht op de (cultuurhistorisch) waardevolle bakens of oriëntatiepunten vanuit het dorp (de hogere bebouwing, waaronder kerktorens); zorg voor een herkenbaar en uniek dorpsilhouet.
- Verbind nieuwe ontwikkelingen (wonen en bedrijvigheid) in de bestaande dorpsrand aan het dorpsilhouet; zorg voor één geheel en voorkom 'nieuwe zones' in de dorpsrand.
- Kies voor opgaand groen in dorpsranden, als onderdeel van het dorpsilhouet. Zorg voor een juiste verhouding tussen opgaand groen en bebouwing:
 - dorpsrand aan het water: 60% bebouwing, 40% opgaand groen;
 - dorpsrand aan de weg: 30% bebouwing, 70% opgaand groen.
- Behoud de open veldjes en weides in en rondom de dorpskern waardoor het contact tussen dorp en landschap blijft bestaan. Koester 'monumentale ontmoetingen' tussen dorp en landschap.
- Zorg altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten.

Aandachtspunt: kleur, erfbeplanting, maat

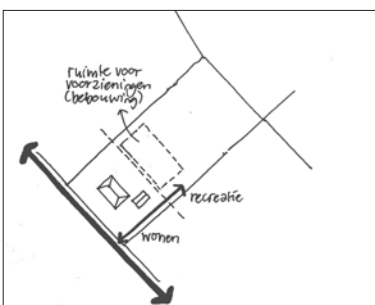
Aandachtspunt: kleur en erfbeplanting

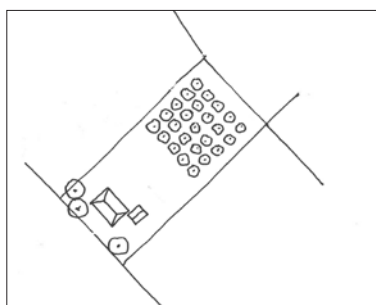
Gedekte tinten en erfbeplanting

Beeldkwaliteit op erfniveau:

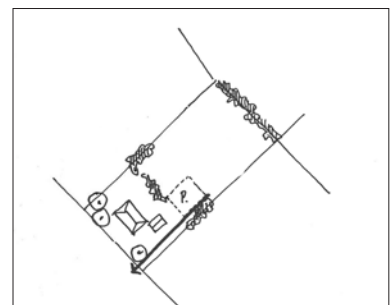
- Laat het gebied of terrein door middel van de vorm, kleur en materiaal aansluiten bij de (bebouwde) omgeving en als onderdeel van het dorpsilhouet.
- Kies voor opgaande beplanting in de vorm van singelbeplanting of enkele solitaire bomen.

Recreatie: ruimte voor (gebouwde) voorzieningen

Recreatie: erfbeplanting

Recreatie: erfbeplanting

Het kleiterpenlandschap kent een aaneenschakeling van hoogtes en laagtes in het landschap. Ogenschijnlijk een uniform gebied, maar de soms relatief kleine verschillen in het reliëf maken dit kleiterpenlandschap een gevarieerd landschap; terpen, dijken, erosiegeulen, brede vaarten, een fijnmazig netwerk van sloten met bolle, kruinige akkers.

KLEITERPENLANDSCHAP (OUDE KLEILANDSCHAP)

DEELGEBIED 2

WATER

- Vasthouden van de huidige waterbreedte van de Bolswardertrekvaart en Franekervaart, ten behoeve van de beleving als hoofdwatgang. Eventuele ontwikkelingen van oevers toepassen buiten insteek talud.
- Vasthouden aan het karakteristieke slotenpatroon; onregelmatige blokverkeveling (met vaak gerende 'belijning').
- Behoud de waterbreedte van de dorpsvaarten/opvaarten; houd de dorpsvaarten/opvaarten toegankelijk.
- Behoud in de bestaande natuurgebieden de oeveropbouw, de greppelstructuur en het verkevelingspatroon; sta demping of verplaatsing niet toe.
- Behoud de structuur van de sterk slingerende (voormalige) erosiegeulen.
- Aanlegmogelijkheden koppelen aan recreatieve voorzieningen, langs een lage beschoeiing of langs aanlegsteiger.
- Kies voor natuurlijke oeverbeschoeiing (grastalud met lage beschoeiing, max. 0,25 cm. boven de waterspiegel).
- Behoud zicht op het landschap; kies voor optimale beleving van de omgeving en voorkom rietkragen langs de oevers.

GROEN

- Behoud in de bestaande natuurgebieden het reliëf en de mate van beplanting; open landschap en alleen rondom (agrarische) erven gering opgaande beplanting.
- Behoud de structuur en het reliëf van de sterk slingerende (voormalige) erosiegeulen.
- Behoud van middenschallig open landschap; kies voor puntsgewijze opgaande beplanting bij dorpen en agrarische erven.
- Behoud van het relatief open landschap; wegen zijn veelal onbeplant, op een enkele uitzondering na; kies spaarzaam voor beplanting langs wegen.
- Houd oevers tussen jaagpad en watgang (trekvaart) onbeplant.
- Kies voor inheemse erfbeplanting, aansluitend op de grondsoort (zwarte kalkarme zeeleil). Inheems opgaand assortiment: es, iep, beuk, esdoorn, veldesdoorn, eik. Assortiment inheemse onderbegroeiing: vlier, veldesdoorn, tweestijlige meidoorn.
- *Geen laanbeplanting langs oprijlaan naar erven.*
- Geen opgaande beplanting tussen watgang en jaagpad.
- Kies voor een eenduidig (maai)beheer.

WEGEN EN PADEN

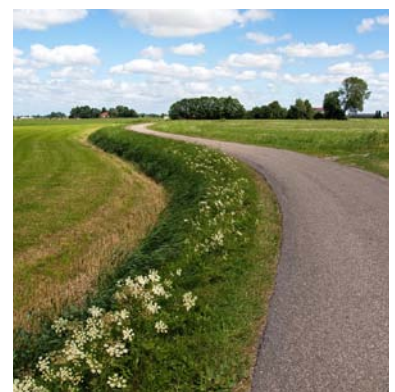
- Behoud de karakteristieke wegprofielen en het reliëf van de cultuurhistorisch waardevolle dijken (met name Slachtedyk en Hegedyk); zeer smalle wegbreedte met aan weerszijden een smalle berm en een sloot.
- Behoud van de wegenstructuur; sterk kronkelend, willekeurig patroon van wegen en paden.
- Behoud in de bestaande natuurgebieden de huidige dichtheid van wegen en paden; geen verdichting van het wegennetwerk, omwille van de natuurwaarden voor flora en fauna.
- Behoud jaag- en kerkepaden; geen wijzigingen van beloop, behoud openbaarheid of recht van overpad.
- Aansluiten op het regionaal netwerk van wandel- en fietspaden.

Dorpvaart naar Jorwert

Onbeplante oevers met jaagpaden;
beplanting bij dorpen en agrarische erven

Kronkelende Slachtedyk

RICHTLIJNEN VOOR NIEUWE ONTWIKKELINGEN

ALGEMEEN

Bij vergroting bouwvlak vasthouden aan een onregelmatige, gevarieerde erfopzet (vaak gerende lijnen).

Onregelmatige, gevarieerde erfopzet

1. AGRARISCHE GEBOUWEN

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- In de natuurgebieden is behoud van de bestaande openheid van belang; sta geen uitbreiding of verdichting van de bebouwingsstructuur toe, omwille van de natuurwaarden voor flora en fauna.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

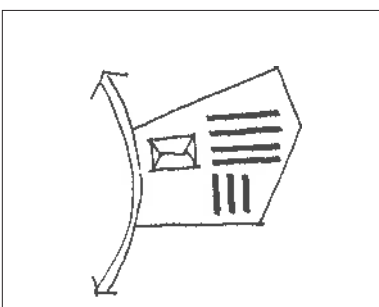
- Bij uitbreiding vasthouden aan een onregelmatige, gevarieerde erfopzet (vaak gerende lijnen).
- De situering (bouwrichting) van nieuw toe te voegen bebouwing sluit aan bij de hoofdrichting van het erf en bij voorkeur ook bij de richting van het landschap.
- Zorg bij uitbreiding altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingsstructuur, passend bij de richting en het ritme (dichtheid) van de kavelsloten.
- Streven naar een ruimtelijke scheiding tussen woonerf en bedrijfserf d.m.v. erfbeplanting.
- Vormgeven van goede overgangen van erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplanting. Erfgrenzen worden voorzien van minimaal 40% opgaande beplanting; bij voorkeur enkele boomgroepen op het voorerf en op het achtererf transparante houtsingels of rijenbomen met een losse haag als onderbeplanting.

Stallen en loodsen

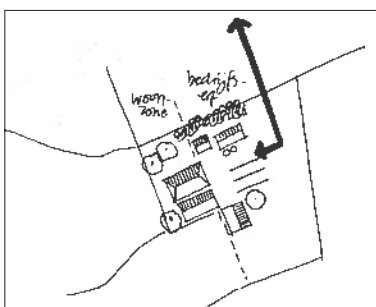
- Bedrijfswoning met voorgevel evenwijdig aan de weg: stallen en loodsen liggen achter de achtergevel van de bedrijfswoning.
- Bedrijfswoning met voorgevel haaks op de weg: stallen en loodsen liggen achter de achtergevel (een langsgewell) van het bedrijfswoning.
- Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.
- Grootte en volume van de nieuwe stal of loods sluit aan bij de maat en schaal van het erf. Naarmate de stal of loods groter is, is een groter erf rondom wenselijk.

Vormtaal

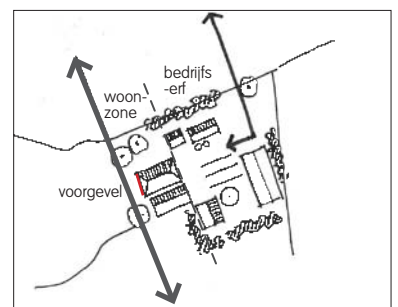
- Nieuwe bebouwing is bij voorkeur rechthoekig en eenvoudig van vorm.
- Nieuwe bebouwing bestaat uit een laag met kap. De kapvorm sluit bij voorkeur aan bij de bestaande bebouwing.
- Goothoogte en nokhoogte traditioneel.
- Afwijkende nieuwe bouwwerken (boogstallen, serrestallen) zijn enkelvoudig van vorm; één bouwlaag met duidelijke hoofdvorm.

Bebouwingsrichting variërend

Voor- en achtererf; woonzone en bedrijfserf

Uitbreiding op bestaand erf: nieuwe stal en erfbeplanting rondom bedrijfserf

2. AGRARISCHE BOUWWERKEN

Mestvergistingsinstallaties

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- De mestvergister ligt achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw.
- Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.
- Grootte en volume mestvergister sluit aan bij de maat en schaal van het erf en de omgeving. Naarmate de vergister groter is, is een groter erf rondom wenselijk.

Vormtaal

- De bouwhoogte is bij voorkeur lager dan de hoogte van het hoofdgebouw/ bedrijfswoning.

Mest- en voersilo's

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
 - Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
 - De silo's liggen achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw.
 - Positionering zoveel mogelijk aan de kopgevels van de stallen of loodsen.
 - Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.
- Vormtaal
- De hoogte is lager dan de hoogte van het hoofdgebouw.

Sleufsilos

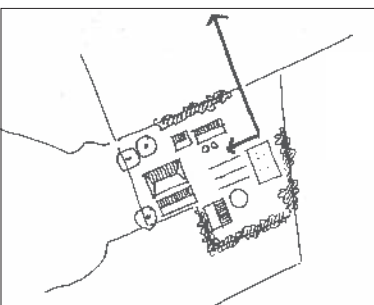
Algemeen

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- De sleufsilos liggen achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw.

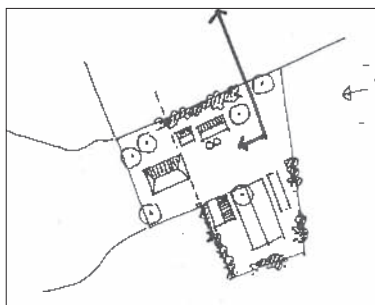
Paardrijbakken

Algemeen

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- Paardrijbak ligt achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw.

Uitbreiding erf: paardenbak, opnemen in erfbeplanting

Uitbreiding erf: nieuwbouw stal, verplaatsen vergister en sleufsilos, afbraak schuur woonzone, erfbeplanting rondom bedrijfserf

3. WONINGEN IN VOORMALIGE BOERDERIJ

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- Voorwaarde bij hergebruik van vrijkomende agrarische bebouwing is 'ontstening' van niet-cultuurhistorisch waardevolle of niet-beeldbepalende bebouwing of verharding op het erf en behoud van waardevolle zichtlijnen.
- Behoud het karakteristieke bestaande bouwvolume en de beeldbepalende bouwvorm.
- Parkeergelegenheid op eigen erf, ingepast door middel van opgaand groen (losse of geschoren haag).

Beeldkwaliteit op bebouwingsniveau:

- Bij aanpassing van een voormalig boerderijpand met woonbestemming wordt maximaal 10% van het dakvlak in glas uitgevoerd.
- Behoud het karakteristieke kleur- en materiaalgebruik.

4. BURGERWONINGEN (NIEUWE OF VERVANGENDE WONINGEN)

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Bij gebruik van de sloopregeling of het hergebruiken van vrijkomende (bedrijfs) gebouwen kunnen op bestaande erven nieuwe woningen worden toegestaan. Voorwaarde voor de plaatsing is 'ontstening' van niet cultuurhistorisch waardevolle of beeldbepalende bebouwing of verharding en behoud van waardevolle zichtlijnen.
- Behoud in de bestaande natuurgebieden de huidige dichtheid van bebouwing; sta geen uitbreiding of verdichting van de bebouwingsstructuur toe, omwille van de natuurwaarden voor flora en fauna.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- Bouwrichting van nieuw toe te voegen bebouwing sluit aan bij de hoofdrichting op het erf, of haaks daarop.
- Nieuw toe te voegen bebouwing (rood-voor-rood woningen) dienen direct achter of naast de agrarische bedrijfswoning te worden gebouwd.
- Erfbeplanting: plaats minimaal 1 opgaande solitaire boom (1e orde) op het (voor)erf.

Beeldkwaliteit op bebouwingsniveau:

- De karakteristiek (vorm, volume, kleur, materiaal) van de nieuwe of vervangende woning sluit aan bij de bebouwing in de directe omgeving.
- Nieuwe of vervangende woning is voorzien van een kap en een lage gootlijn, aansluitend bij de veel voorkomende goothoogtes in de omgeving.
- Een gedetailleerd (erf)inrichtingsplan is vereist.

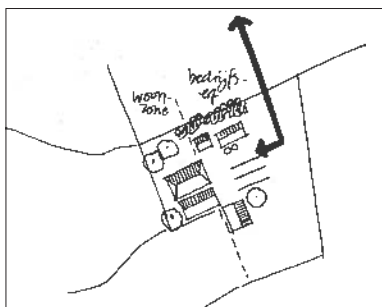
5. NIET-AGRARISCHE BEDRIJFSGEBOUWEN

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

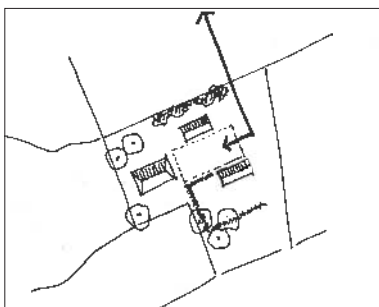
- Zorg bij uitbreiding altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingsstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- Erfbeplanting: zorg voor een duidelijk markering (opgaande beplanting) van de 'kop' en de 'staart' van het erf.
- Erfgrenzen worden voorzien van minimaal 50% beplanting.

Huidige situatie

Gewenste situatie bij functieverandering:
onderscheid boerderij/bijgebouwen, centrale
middenruimte, samenhang tussen bebouwing

6. RECREATIEVE BEBOUWING OF KLEIN KAMPEREN

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Sta op kleine schaal recreatieterreinen toe (m.u.v. de natuurgebieden), mits de kavel van een passende erfbeplanting wordt voorzien (landschappelijk inpassing).
- Eventuele aanvullende gebouwen dienen zo dicht mogelijk achter de bestaande bebouwing te worden geplaatst zodat deze het doorzicht naar het achterland niet blokkeren.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- De voorzieningen bij kleinschalig kamperen dienen bij voorkeur inpandig te worden gerealiseerd.
- De bebouwingsrichting sluit aan bij de richting van het landschap.
- Zorg bij uitbreiding altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten.
- Parkeergelegenheid op eigen erf, ingepast door middel van opgaand groen (hagen, heesters of houtsingel)
- Erfbeplanting: zorg voor een markering (opgaande beplanting) van de 'kop' en de 'staart' van het erf of kies voor een boomgaardbeplanting.
- Dichtheid erfbeplanting: dun tot eenvoudig beplant.

7. DORPSRANDEN (WONEN EN BEDRIJVENTERREINEN)

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Wees terughoudend in toevoegen van nieuwe bebouwing in de dorpsrand; houd de dorpen compact.
- Houd bij ontwikkelingen zicht op de (cultuurhistorisch) waardevolle bakens of oriëntatiepunten vanuit het dorp (de hogere bebouwing, waaronder kerktorens); zorg voor een herkenbaar en uniek dorpsilhouet.
- Verbind nieuwe ontwikkelingen (wonen en bedrijvigheid) in de bestaande dorpsrand aan het dorpsilhouet; zorg voor één geheel en voorkom 'nieuwe zones' in de dorpsrand.
- Kies voor opgaand groen in dorpsranden, als onderdeel van het dorpsilhouet. Zorg voor een juiste verhouding tussen opgaand groen en bebouwing:
 - dorpsrand aan het water: 60% bebouwing, 40% opgaand groen
 - dorpsrand aan de weg: 30% bebouwing, 70% opgaand groen
- Behoud de open veldjes en weides in en rondom de dorpskern waardoor het contact tussen dorp en landschap blijft bestaan. Koester 'monumentale ontmoetingen' tussen dorp en landschap.
- Zorg altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten

Dorpsrand aan de weg (Jorwert)

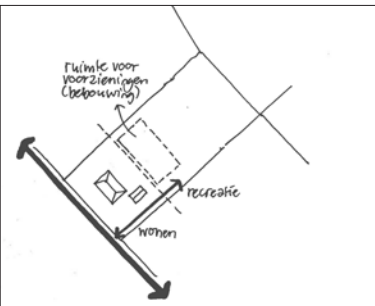
Dorpsrand aan de weg (Wommels)

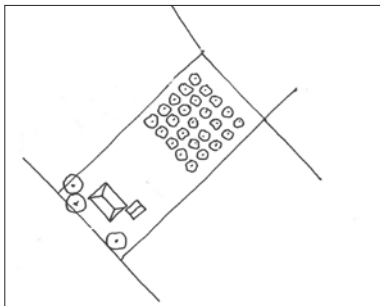
Dorpsrand aan het water (Easterlittens)

Beeldkwaliteit op erfniveau:

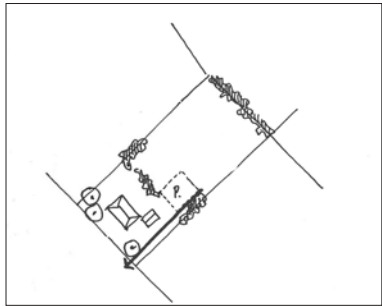
- Laat het gebied of terrein door middel van de vorm, kleur en materiaal aansluiten bij de (bebouwde) omgeving, en als onderdeel van het dorpsilhouet.
- Kies voor opgaande beplanting in de vorm van singelbeplanting of enkele solitaire bomen.

Recreatie: ruimte voor (gebouwde) voorzieningen

Recreatie: erfbeplanting

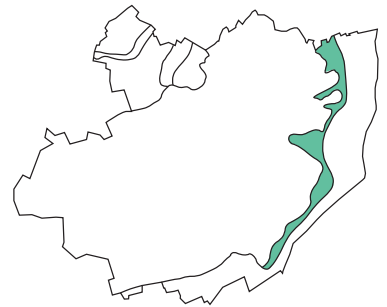
Recreatie: erfbeplanting

De kwelderwal die de voormalige Middelsee begrenst is herkenbaar door de reeks van verdichtingen in de vorm van terpen en terpdorpen met kerken en boerderij-erven met groene context. Tussen de dorpen en erven is zicht op het landschap. De kwelderwal staat in contrast met het open landschap van de laag gelegen voormalige Middelsee.

KWELDERWAL LANGS VOORMALIGE MIDDELZEE (OUDE KLEILANDSCHAP)

DEELGEBIED 3

WATER

- Vasthouden van de huidige waterbreedte van de opvaarten die haaks op de richting van de kwelderwal liggen. Eventuele ontwikkelingen van oevers toepassen buiten insteek talud.
- Vasthouden aan het karakteristieke slotenpatroon; onregelmatige blokverkeveling op de kwelderwal.
- Aanlegmogelijkheden koppelen aan recreatieve voorzieningen, langs een lage beschoeiing of langs aanlegsteiger.
- Kies voor natuurlijke oeverbeschoeiing (grastalud met lage beschoeiing, max. 0,25 cm. boven de waterspiegel).
- Behoud zicht op het landschap; kies voor optimale beleving van de omgeving en voorkom rietkragen langs de oevers.

GROEN

- Behouden en beschermen van het reliëf van de kwelderwal (krekken en slenken, dijken en terpen).
- Zorg voor behoud van het relatief dicht beplante karakter van de kwelderwal: wegbepanting in de dorpen.
- Tussen de dorpen en langs de weg is wegbepanting met een transparant karakter passend.
- Zorg dat er voldoende ruimte tussen de dorpenreeks blijft, voorkom het aan elkaar 'klonteren' door bouwen of overmatig groengebruik.
- (Agrarische) erven zijn beplant.
- Kies voor inheemse erfbepanting op de kwelderwal, aansluitend op de grondsoort (zandige zeeleil). Inheems opgaand assortiment: es, esdoorn, eik, kastanje. Assortiment inheemse onderbegroeiing: liguster, veldesdoorn, es, tweestijlige meidoorn.
- *Geen laanbepanting langs oprijlaan naar erven.*

WEGEN EN PADEN

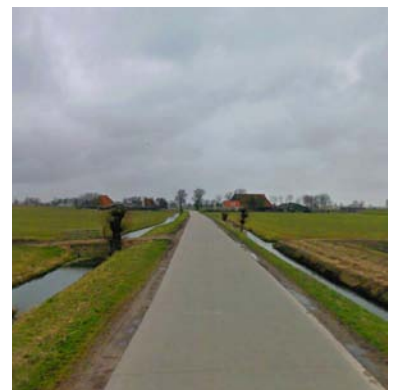
- De belangrijke nevenwegen liggen haaks op de richting van de kwelderwal.
- Behoud vanwege historische waarden de karakteristieke wegprofielen en het reliëf van de cultuurhistorisch waardevolle Slachtedyk en de Hegedyk.
- De provinciale weg en bijbehorende kunstwerken/kruispunten zijn onbeplant; geen accentueren van deze relatief jonge 'lijn' door het landschap.

Opvaart naar Mantgum,
natuurlijke oever (grastalud)

Transparante bepanting langs wegen
tussen de dorpen

Hegedyk; zeer smal wegprofiel met aan
weerszijden een smalle berm en een sloot

RICHTLIJNEN VOOR NIEUWE ONTWIKKELINGEN

ALGEMEEN

Bij vergroting bouwvlak vasthouden aan een rechthoekige tot bijna vierkante erfopzet (regelmatige blokverkeveling) van de kwelderwal.

Rechthoekige tot bijna vierkante erfopzet

1. AGRARISCHE GEBOUWEN

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Zorg bij uitbreiding altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkevelingsstructuur, passend bij de richting en het ritme (dichtheid) van de kavelsloten.

Beeldkwaliteit op erfenniveau:

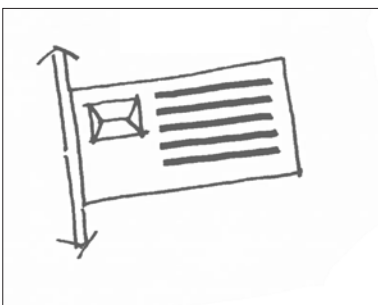
- Bij uitbreiding vasthouden aan een rechthoekige tot bijna vierkante erfopzet (regelmatige blokverkeveling) van de kwelderwal.
- De situering (bouwrichting) van nieuw toe te voegen bebouwing sluit aan bij de hoofdrichting van het erf en bij voorkeur ook bij de richting van het landschap.
- Streven naar een ruimtelijke scheiding tussen woonerf en bedrijfserf d.m.v. erfbeplanting.
- Vormgeven van goede overgangen van erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplanting. Erfgrenzen worden voorzien van minimaal 60% opgaande beplanting; bij voorkeur enkele boomgroepen op het voorerf en op het achtererf transparante houtsingels of rijenbomen met een losse haag als onderbeplanting.

Stallen en loodsen

- Bedrijfswoning met voorgevel evenwijdig aan de weg: stallen en loodsen liggen achter de achtergevel van de bedrijfswoning.
- Bedrijfswoning met voorgevel haaks op de weg: stallen en loodsen liggen achter de achtergevel (een langsgewel) van het bedrijfswoning.
- Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.
- Grootte en volume van de nieuwe stal of loods sluit aan bij de maat en schaal van het erf. Naarmate de stal of loods groter is, is een groter erf rondom wenselijk.

Vormtaal

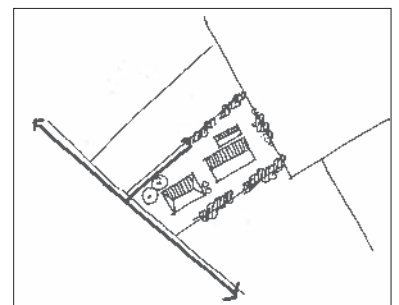
- Nieuwe bebouwing is bij voorkeur rechthoekig en eenvoudig van vorm.
- Nieuwe bebouwing bestaat uit een laag met kap. De kapvorm sluit bij voorkeur aan bij de bestaande bebouwing.
- Goothoogte en nokhoogte traditioneel.
- Afwijkende nieuwe bouwwerken (boogstallen, serrestallen) zijn enkelvoudig van vorm; één bouwlaag met duidelijke hoofdvorm.

Bebouwingsrichting aansluiten bij de hoofdrichting van het erf

Voor- en achtererf; woonzone en bedrijfserf

Uitbreiding op bestaand erf: nieuwe stal en erfbeplanting rondom bedrijfserf

2. AGRARISCHE BOUWWERKEN

Mestvergistingsinstallaties

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- De mestvergister ligt achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw.
- Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.
- Grootte en volume mestvergister sluit aan bij de maat en schaal van het erf en de omgeving. Naarmate de vergister groter is, is een groter erf rondom wenselijk.

Vormentaal

- De bouwhoogte is bij voorkeur lager dan de hoogte van het hoofdgebouw/ bedrijfswoning.

Mest- en voersilo's

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- De silo's liggen achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw.
- Positionering zoveel mogelijk aan de kopgevels van de stallen of loodsen.
- Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.

Vormentaal

- De hoogte is lager dan de hoogte van het hoofdgebouw.

Sleufsilos

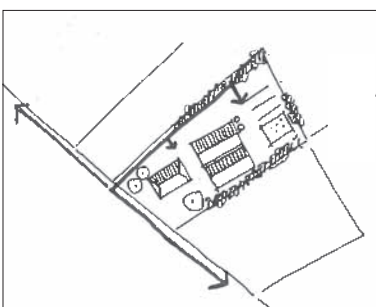
Algemeen

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- De sleufsilos liggen achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw.

Paardrijbakken

Algemeen

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- Paardrijbak ligt achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw.

Uitbreiding erf: bedrijfstoegang, erfplanting, herstel woonzone (afbraak schuur), verplaatsen silo's, aanleg bak, sleufsilos en schuur

3. WONINGEN IN VOORMALIGE BOERDERIJ

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- Voorwaarde bij hergebruik van vrijkomende agrarische bebouwing is 'ontstening' van niet-cultuurhistorisch waardevolle of niet-beeldbepalende bebouwing of verharding op het erf en behoud van waardevolle zichtlijnen.
- Behoud het karakteristieke bestaande bouwvolume en de beeldbepalende bouwvorm.
- Parkeergelegenheid op eigen erf, ingepast door middel van opgaand groen (losse of geschoren haag of singel).

Beeldkwaliteit op bebouwingsniveau:

- Bij aanpassing van een voormalig boerderijpand met woonbestemming wordt maximaal 10% van het dakvlak in glas uitgevoerd.
- Behoud het karakteristieke kleur- en materiaalgebruik.

4. BURGERWONINGEN (NIEUWE OF VERVANGENDE WONINGEN)

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Bij gebruik van de sloopregeling of het hergebruiken van vrijkomende (bedrijfs) gebouwen kunnen op bestaande erven nieuwe woningen worden toegestaan. Voorwaarde voor de plaatsing is 'ontstening' van niet cultuurhistorisch waardevolle of beeldbepalende bebouwing of verharding en behoud van waardevolle zichtlijnen.
- Behoud de ritmiek van dorpen als afzonderlijke eenheden aan de rand van de voormalige Middellzee, met daartussen openheid: buiten de dorpen geen uitbreiding of verdichting van de bebouwing.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- Bouwrichting van nieuw toe te voegen bebouwing sluit aan bij de hoofdrichting op het erf, of haaks daarop.
- Nieuw toe te voegen bebouwing (rood-voor-rood woningen) dienen direct achter of naast de agrarische bedrijfswoning te worden gebouwd.
- Erfbeplanting: plaats minimaal 1 opgaande solitaire boom (1e orde) op het (voor)erf.

Beeldkwaliteit op bebouwingsniveau:

- De karakteristiek (vorm, volume, kleur, materiaal) van de nieuwe of vervangende woning sluit aan bij de bebouwing in de directe omgeving.
- Nieuwe of vervangende woning is voorzien van een kap en een lage gootlijn, aansluitend bij de veel voorkomende goothoogtes in de omgeving.

5. NIET-AGRARISCHE BEDRIJFSGEBOUWEN

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

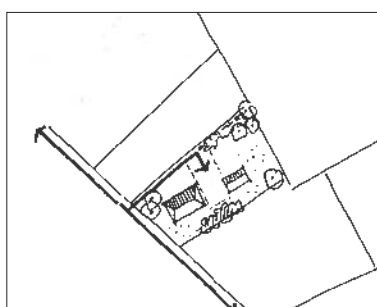
- Sta op bestaande erven uitbreiding toe, mits de dorpen en buurten niet aan elkaar groeien; behoud een ruime afstand tussen de dorpen op de kwelderwal.
- Zorg bij uitbreiding altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

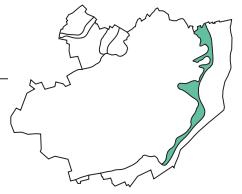
- Erfbeplanting: zorg voor een duidelijk markering (opgaande beplanting) van de 'kop' en de 'staart' van het erf.
- Erfgrenzen worden voorzien van minimaal 50% beplanting.
- Sta geen bedrijventerreinen/bedrijfsgebouwen toe.

Huidige situatie

Gewenste situatie bij functieverandering: centrale middenruimte, onderscheid boerderij/bijgebouwen, eenheid op erf creëren (erfbeplanting)

6. RECREATIEVE BEBOUWING OF KLEIN KAMPEREN

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Behoud van het open landschap, zorg voor compacte bebouwing op de erven.
- Eventuele aanvullende gebouwen dienen zo dicht mogelijk achter de bestaande bebouwing te worden geplaatst zodat deze het doorzicht naar het achterland niet blokkeren.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- De voorzieningen bij kleinschalig kamperen dienen bij voorkeur inpandig te worden gerealiseerd.
- De bebouwingsrichting sluit aan bij de richting van het landschap.
- Zorg bij uitbreiding altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten.
- Parkeergelegenheid op eigen erf, ingepast door middel van opgaand groen (hagen, heesters of houtsingel)
- Erfbeplanting: zorg voor een markering (opgaande beplanting) van de 'kop' en de 'staart' van het erf of kies voor een boomgaardbeplanting.
- Dichtheid erfbeplanting: dun tot eenvoudig beplant.

7. DORPSRANDEN (WONEN EN BEDRIJVENTERREINEN)

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Behoud de ritmiek van dorpen als afzonderlijke eenheden aan de rand van de voormalige Middellzee, met daartussen openheid.
- Houd bij ontwikkelingen zicht op de (cultuurhistorisch) waardevolle bakens of oriëntatiepunten vanuit het dorp (de hogere bebouwing, waaronder kerktorens); zorg voor een herkenbaar en uniek dorpsilhouet.
- Verbind nieuwe ontwikkelingen (wonen en bedrijvigheid) in de bestaande dorpsrand aan het dorpsilhouet; zorg voor één geheel en voorkom 'nieuwe zones' in de dorpsrand.
- Kies voor opgaand groen in dorpsranden, als onderdeel van het dorpsilhouet. Zorg voor een juiste verhouding tussen opgaand groen en bebouwing:
 - dorpsrand aan het water: 60% bebouwing, 40% opgaand groen
 - dorpsrand aan de weg: 30% bebouwing, 70% opgaand groen
- Behoud de open veldjes en weides in en rondom de dorpskern waardoor het contact tussen dorp en landschap blijft bestaan. Koester 'monumentale ontmoetingen' tussen dorp en landschap.
- Zorg altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten

Aandachtspunt: kleurgebruik en erfbeplanting rondom bedrijventerrein

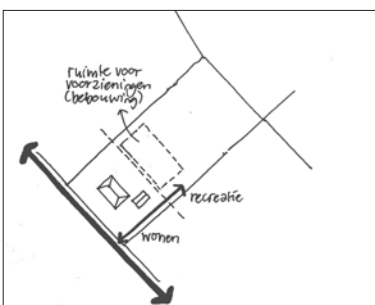
Beeldbepalende bebouwing en erfbeplanting

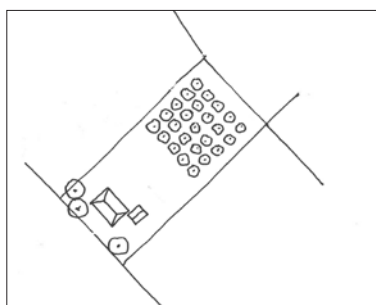
Aandachtspunt: erfbeplanting

Beeldkwaliteit op erfniveau:

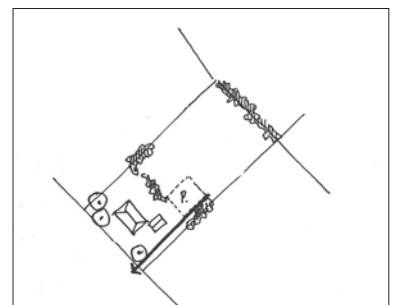
- Laat het gebied of terrein door middel van de vorm, kleur en materiaal aansluiten bij de (bebouwde) omgeving, en als onderdeel van het dorpsilhouet.
- Kies voor opgaande beplanting in de vorm van singelbeplanting of enkele solitaire bomen.

Recreatie: ruimte voor (gebouwde) voorzieningen

Recreatie: erfbeplanting

Recreatie: erfbeplanting

De aanwezigheid van dwarsdijken laat zien dat de voormalige Middelsee in fasen is afgesloten. Het is een grootschalig gebied met een open karakter waar vrijwel geen bebouwing – met name agrarische bebouwing - en hoofdzakelijk alleen erfbeplanting voorkomt. De grootschalige openheid is afgebakend door de verdichtingen op de kwelderwallen.

OUDE ZEEPOLDERS (JONGE KLEILANDSCHAP)

DEELGEBIED 4

WATER

- Vasthouden van de huidige waterbreedte van de Zwette, ten behoeve van de beleving als hoofdwatgang. Eventuele ontwikkelingen van oevers toepassen buiten insteek talud.
- Vasthouden aan het karakteristieke slotenpatroon; regelmatige blokverkaveling.
- Poldervaarten liggen haaks op de richting van de Zwette en vormen opvaarten naar de dorpen op de kwelderwal; houdt de opvaarten richting de dorpen toegankelijk.
- Aanlegmogelijkheden koppelen aan recreatieve voorzieningen, langs een lage beschoeiing of langs aanlegsteiger.
- Kies voor natuurlijke oeverbeschoeiing (grastalud met lage beschoeiing, max. 0,25 cm. boven de waterspiegel).
- Behoud zicht op het landschap; kies voor optimale beleving van de omgeving en voorkom rietkragen langs de oevers.

GROEN

- Behoud van het relatief grootschalig en open karakter van de oude zeepolder.
- Beplanting komt alleen voor rondom bestaande erven (wegen zijn onbeplant).
- Kies voor inheemse erfbeplanting, aansluitend op de grondsoort (zwarte zeeleil). Inheems opgaand assortiment: es, esdoorn, wilg, lijsterbes, kastanje. Assortiment inheemse onderbegroeiing: es, veldesdoorn, tweestijlige meidoorn, lijsterbes.
- *Geen laanbeplanting langs oprijlaan naar erven.*

WEGEN EN PADEN

- De wegen liggen evenwijdig aan de dijk/weg op de kwelderwal of haaks op de richting van de kwelderwal (landbouwwegen, fiets- en wandelpaden).
- Behoud de karakteristieke wegprofielen in dit gebied; relatief smalle wegbreedte met aan weerszijden een smalle berm en een sloot.
- De wegen in de oude zeepolder (voormalige Middelsee) zijn onbeplant.

De Zwette met haaks hierop de opvaart naar Weidum

Beplanting alleen rondom bestaande erven

Onbeplante wegen

RICHTLIJNEN VOOR NIEUWE ONTWIKKELINGEN

ALGEMEEN

Bij vergroting bouwvlak vasthouden aan een rechthoekige tot bijna vierkante erfopzet (regelmatige blokverkaveling).

1. AGRARISCHE GEBOUWEN

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- De situering (bouwrichting) van nieuw toe te voegen bebouwing sluit aan bij de hoofdrichting van het erf en bij voorkeur ook bij de richting van het landschap.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- Bij uitbreiding vasthouden aan een rechthoekige tot bijna vierkante erfopzet (regelmatige blokverkaveling).
- Zorg bij uitbreiding altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten.
- Streven naar een ruimtelijke scheiding tussen woonerf en bedrijfserf d.m.v. erfbeplanting.
- Vormgeven van goede overgangen van erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplanting. Erfgrenzen worden voorzien van minimaal 30% opgaande beplanting; bij voorkeur enkele boomgroepen op het voorerf en op het achtererf rijenbomen of boomgroepen.

Stallen en loodsen

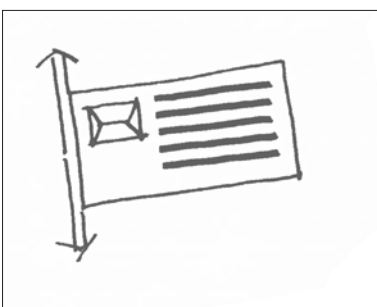
- Bedrijfswoning met voorgevel evenwijdig aan de weg: stallen en loodsen liggen achter de achtergevel van de bedrijfswoning.
- Bedrijfswoning met voorgevel haaks op de weg: stallen en loodsen liggen achter de achtergevel (een langsgewelf) van het bedrijfswoning.
- Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.
- Grootte en volume van de nieuwe stal of loods sluit aan bij de maat en schaal van het erf. Naarmate de stal of loods groter is, is een groter erf rondom wenselijk.

Vormtaal

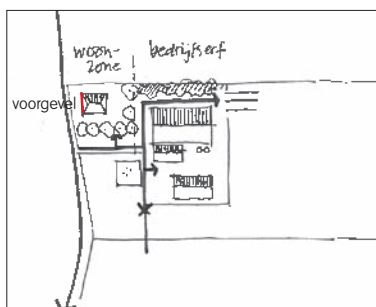
- Nieuwe bebouwing is bij voorkeur rechthoekig en eenvoudig van vorm.
- Nieuwe bebouwing bestaat uit een laag met kap. De kapvorm sluit bij voorkeur aan bij de bestaande bebouwing.
- Goothoogte en nokhoogte traditioneel.
- Afwijkende nieuwe bouwwerken (boogstallen, serrestallen) zijn enkelvoudig van vorm; één bouwlaag met duidelijke hoofdvorm.

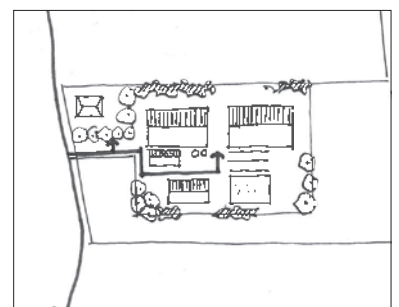
Rechthoekige tot bijna vierkante erfopzet

Bebouwingsrichting

Voor- en achtererf; woonzone en bedrijfserf

Uitbreiding erf: nieuwe stal en paardenbak, verplaatsen sleufsilo's en erfbeplanting met open karakter rondom bedrijfserf

2. AGRARISCHE BOUWWERKEN

Mestvergistingsinstallatie

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- De mestvergister ligt achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw.
- Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.
- Grootte en volume mestvergister sluit aan bij de maat en schaal van het erf en de omgeving. Naarmate de vergister groter is, is een groter erf rondom wenselijk.

Vormentaal

- De bouwhoogte is bij voorkeur lager dan de hoogte van het hoofdgebouw/ bedrijfswoning.

Mest- en voersilo's

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- De silo's liggen achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw.
- Positionering zoveel mogelijk aan de kopgevels van de stallen of loodsen.
- Vasthouden aan de bestaande ruimtelijke hiërarchie op het erf.

Vormentaal

- De hoogte is lager dan de hoogte van het hoofdgebouw.

Sleufsilo's

Algemeen

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- De sleufsilo's liggen achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw.

Paardrijbakken

Algemeen

- Plaatsing op het erf, zoveel mogelijk uit het zicht vanaf de openbare weg.
- Elementen dienen indien mogelijk geclusterd te worden.
- Paardrijbak ligt achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw.

3. WONINGEN IN VOORMALIGE BOERDERIJ

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- Voorwaarde bij hergebruik van vrijkomende agrarische bebouwing is 'ontstening' van niet-cultuurhistorisch waardevolle of niet-beeldbepalende bebouwing of verharding op het erf en behoud van waardevolle zichtlijnen.
- Behoud het karakteristieke bestaande bouwvolume en de beeldbepalende bouwvorm.
- Parkeergelegenheid op eigen erf, ingepast door middel van opgaand groen (losse of geschoren haag).

Beeldkwaliteit op bebouwingsniveau:

- Bij aanpassing van een voormalig boerderijpand met woonbestemming wordt maximaal 10% van het dakvlak in glas uitgevoerd.
- Behoud het karakteristieke kleur- en materiaalgebruik.

4. BURGERWONINGEN (NIEUWE OF VERVANGENDE WONINGEN)

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Bij gebruik van de sloopregeling of het hergebruiken van vrijkomende (bedrijfs) gebouwen kunnen op bestaande erven nieuwe woningen worden toegestaan. Voorwaarde voor de plaatsing is 'ontstening' van niet cultuurhistorisch waardevolle of beeldbepalende bebouwing of verharding en behoud van waardevolle zichtlijnen.
- Sta ten behoeve van behoud van de openheid geen nieuwe woongebouwen toe, m.u.v. nieuwbouw of vervangend woongebouw op bestaande erven.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

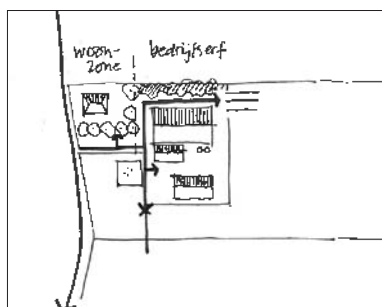
- Bouwrichting van nieuw toe te voegen bebouwing sluit aan bij de hoofdrichting op het erf, of haaks daarop.
- Nieuw toe te voegen bebouwing (rood-voor-rood woningen) dienen direct achter of naast de agrarische bedrijfswoning te worden gebouwd.
- Erfbeplanting: plaats minimaal 1 opgaande solitaire boom (1e orde) op het (voor)erf.

Beeldkwaliteit op bebouwingsniveau:

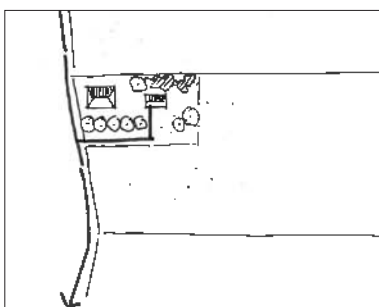
- De karakteristiek (vorm, volume, kleur, materiaal) van de nieuwe of vervangende woning sluit aan bij de bebouwing in de directe omgeving.
- Nieuwe of vervangende woning is voorzien van een kap en een lage gootlijn, aansluitend bij de veel voorkomende goothoogtes in de omgeving.

5. NIET-AGRARISCHE BEDRIJFSGEBOUWEN

- Er zijn geen bedrijventerreinen/ bedrijfsgebouwen in dit deelgebied.
- Sta geen bedrijventerreinen of bedrijfsgebouwen toe.

Huidige situatie

Gewenste situatie bij woonbestemming in boerderij: verwijderen bedrijfsschuren en verharding, verwijder erfbeplanting rondom bedrijfserf

6. RECREATIEVE BEBOUWING OF KLEIN KAMPEREN

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Behoud van het open landschap, zorg voor compacte bebouwing op de erven.
- Eventuele aanvullende gebouwen dienen zo dicht mogelijk achter de bestaande bebouwing te worden geplaatst zodat deze het doorzicht naar het achterland niet blokkeren.

Beeldkwaliteit op erfniveau:

- De voorzieningen bij kleinschalig kamperen dienen bij voorkeur inpandig te worden gerealiseerd.
- De bebouwingsrichting sluit aan bij de richting van het landschap.
- Zorg bij uitbreiding altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten.
- Parkeergelegenheid op eigen erf, ingepast door middel van opgaand groen (hagen, heesters of houtsingel)
- Erfbeplanting: zorg voor een markering (opgaande beplanting) van de 'kop' en de 'staart' van het erf of kies voor een boomgaardbeplanting.
- Dichtheid erfbeplanting: dun tot eenvoudig beplant.

7. DORPSRANDEN (WONEN EN BEDRIJVENTERREINEN)

Beeldkwaliteit op landschapsniveau:

- Wees terughoudend in toevoegen van nieuwe bebouwing in de dorpsrand; houd de dorpen compact.
- Houd bij ontwikkelingen zicht op de (cultuurhistorisch) waardevolle bakens of oriëntatiepunten vanuit het dorp (de hogere bebouwing, waaronder kerktorens); zorg voor een herkenbaar en uniek dorpsilhouet.

- Verbind nieuwe ontwikkelingen (wonen en bedrijvigheid) in de bestaande dorpsrand aan het dorpsilhouet; zorg voor één geheel en voorkom 'nieuwe zones' in de dorpsrand.
- Kies voor opgaand groen in dorpsranden, als onderdeel van het dorpsilhouet. Zorg voor een juiste verhouding tussen opgaand groen en bebouwing:
 - dorpsrand aan het water: 60% bebouwing, 40% opgaand groen
 - dorpsrand aan de weg: 30% bebouwing, 70% opgaand groen
- Behoud de open veldjes en weides in en rondom de dorpskern waardoor het contact tussen dorp en landschap blijft bestaan. Koester 'monumentale ontmoetingen' tussen dorp en landschap.
- Zorg altijd voor aansluiting bij en/of herstel van de verkavelingstructuur, passend bij de richting en de dichtheid van de kavelsloten

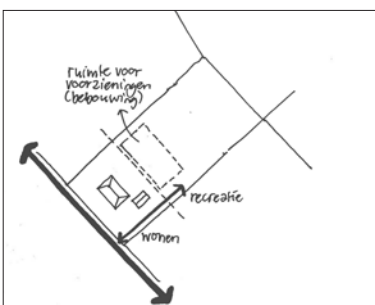
Gezicht op Reahüs; balans tussen groen en bebouwing

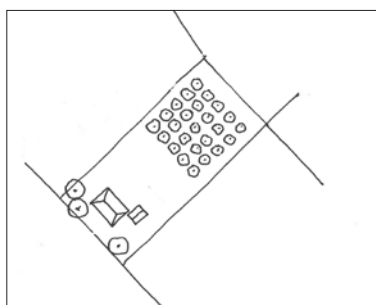
Openheid in het Middelzeegebied

Beeldkwaliteit op erfniveau:

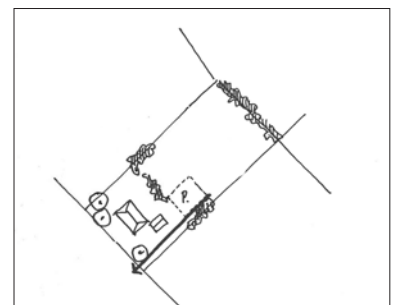
- Laat het gebied of terrein door middel van de vorm, kleur en materiaal aansluiten bij de (bebouwde) omgeving, en als onderdeel van het dorpsilhouet.
- Kies voor opgaande beplanting in de vorm van bomenrijen of enkele solitaire bomen.

Recreatie: ruimte voor (gebouwde) voorzieningen

Recreatie: erfbeplanting

Recreatie: erfbeplanting

LITERATUURLIJST

ANWB, Topografische Atlas Friesland, 2006

Atelier Fryslân, Nije Pleats in de praktijk, 2010

Atelier Fryslân, Adviesboek Nije Pleats, 2009

Atelier Fryslân, Werkboek Nije Pleats, 2009

Atelier Fryslân, Werkend landschap, 2010

Gedeputeerde Staten van Friesland, Notitie standpuntbepaling grootschalige landbouw in Fryslân, juni 2009

Gemeente Littenseradiel, Beleidsnotitie Paardenhouderij, juni 2010

Gemeente Littenseradiel, Bestemmingsplan buitengebied-oost, november 2001

Gemeente Littenseradiel, Bestemmingsplan buitengebied-west, april 1994

Gemeente Littenseradiel, 'In eigen lûd', Strategische visie gemeente Littenseradiel 2010-2015, november 2010

Gemeente Littenseradiel, Intergemeentelijke Structuurvisie Nieuw Stroomland, februari 2011

Gemeente Littenseradiel, Beleidsnotitie schaalvergroting in de landbouw, mei 2012

Gemeente Littenseradiel, Notitie Verblijfsrecreatie, februari 2010

Gemeente Littenseradiel, Structuurvisie 2030, 2011

Gemeente Littenseradiel, Welstandsnota, onderdeel sneltoetscriteria, januari 2007

Provincie Fryslân, Grutsk op 'e Romtel, Ruimtelijke kwaliteit in Fryslân, 2012

Provincie Fryslân, Ruimtelijke consequenties van de schaalvergroting van de landbouw in Fryslân, juni 2009.

Provincie Fryslân, Streekplan Fryslân "Om de kwaliteit van de romte" (structuurvisie), 2007

Provincie Fryslân, Uitwerking van het Streekplan op het landschapsonderdeel, Landschapstypering van Fryslân

Provincie Fryslân, Verordening Romte Fryslân, 15 juni 2011

Stadsregio Leeuwarden, Landschapsonwikkelingsplan, Ontwikkelingsvisie voor de Stadsregio Leeuwarden, 2004

Uitgeverij Nieuwland, Historische Atlas Friesland, 1990

LEGENDA

Deze legenda is van toepassing op de kaarten:

- Gebieds-DNA (pag 10-11)
- Cultuurhistorisch erfgoed (pag 12-13)

LANDSCHAPSTYPEN

Oude kleilandschap

- kwelderwal
- kweldervlakte
- kleiterpenlandschap

Jonge kleilandschap

- oude zeepolders

BLAUW

- hoofdvaarweg
- dorpsvaart

GROEN

- natuurgebied
- bos/boschage
- terp
- lanen
- Slachtedyk
- Hegedyk
- overige dijken (zeepolderdijken, binnendijken)

GRIJS

- provinciale wegen (N-wegen)
- overige wegen en paden
- ruilverkavelingswegen
- spoorlijn
- jaagpad
- kerkepad
- voetpad

ROOD

- bebouwing
- historische dorpskern
- bedrijventerrein
- recreatieterrein
- rijksmonument, industrieel
- rijksmonument, agrarisch

BAKENS

- kerk
- molen
- schoorsteen

